

L'educació a Mollet sota el franquisme (1939-1970)

M. Àngels Suárez González*

Resum

En aquest article intentem donar una visió del que ha estat la història de l'ensenyament a Mollet durant els trenta primers anys del franquisme, des del final de la Guerra Civil, al 1939, quan s'implanta la dictadura, fins al 1970, quan es dona un canvi significatiu en matèria d'educació amb la promulgació de la Llei general d'educació (LGE). Revisem quin va ser el sistema educatiu que va establir la dictadura, les característiques de l'ensenyament, l'evolució de l'oferta educativa a Mollet, tant privada com pública, i la problemàtica de l'escolarització.

Paraules clau

Acadèmia Mollet, Acadèmia Montserrat, Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Sant Josep, Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela), Col·legi Lestonnac (les monges), Col·legi Miguel de Cervantes, Col·legi Sant Francesc Xavier, Col·legi Sant Jaume (can Tosquella), educació, Escola Col·legis Nous (Diví Mestre), Escola Nicolás Longarón, Escola Sant Gervasi, Escola Unitària de Gallecs, franquisme, mestres, Mollet del Vallès, nacionalcatolicisme, Parvulari Municipal Barcala (ca la Barcala), Parvulari Municipal Oliva.

Introducció

Per entendre el sistema educatiu de l'època franquista l'hem d'enquadrar en la situació política que es vivia aleshores. El franquisme va ser una dictadura militar que instaurà el bàndol guanyador de la Guerra Civil espanyola. El sistema educatiu que implantarà estarà al servei del nou estat.

Durant el llarg període de la dictadura hi ha unes constants que es mantenen a l'ensenyament, com són l'omnipresència de la religió catòlica, la imposició de la ideologia patriòtica, l'autoritarisme, la jerarquia, la separació de sexes, la censura, l'elitisme, l'immobilisme, la manca de places escolars i l'escassetat, la pobresa de moltes famílies treballadores, sobretot a la postguerra immediata.

Podem parlar de dues etapes en l'ensenyament directament relacionades amb l'evolució del règim:

Un primer període (1939-56) és l'etapa del nacionalcatolicisme, en què la característica principal serà la persecució i la repressió envers el bàndol republicà que ha perdut la Guerra i la imposició d'una ideologia feixista. En aquell moment el règim sent que té molt suport del feixisme alemany i italià dins del context de la Segona Guerra Mundial.

En aquest període l'escola patiria les conseqüències de la repressió i la

depuració del magisteri, la destrucció del llegat republicà i la imposició de la ideologia dels guanyadors, el nacionalcatolicisme. Seran els anys més durs: a la difícil situació política s'unirà la gran pobresa que es va viure durant la postguerra.

Aquesta situació s'allargarà fins ben entrats els anys cinquanta. Quan acaba la Segona Guerra Mundial, al 1945, la caiguda dels països feixistes en mans dels aliats no va afavorir la situació espanyola. Els països guanyadors van condemnar la dictadura de Franco a un aïllament polític i econòmic que sumiria el país en una pobresa econòmica i cultural de la qual només començarà a sortir quan se signin el Concordat amb el Vaticà i el Tractat d'Amistat amb els EUA (1953). Aquests acords van significar la fi de l'aïllament i l'inici del desenvolupament econòmic, el miracle espanyol.

120

El segon període, el del desenvolupament tecnocràtic (1957-75), comença amb la posada en marxa dels plans de desenvolupament econòmic. En el món de l'ensenyament, a la dècada dels cinquanta, es va observar un cert alliberament; encara continuava vigent la confessionalitat i el predomini de l'Església però havia cedit una mica el patriotisme i l'adoctrinament polític.¹

Als anys seixanta es produeix un canvi polític amb l'entrada dels tecnòcrates al Govern i es comencen a recollir els fruits de l'obertura de les fronteres. S'entra en una nova etapa caracteritzada pel l'expansió econòmica, el desenvolupament industrial, l'arribada d'immigrants, el creixement urbanístic i l'explosió escolar.

Serà necessari atendre un major nombre d'alumnes, la construcció de nous edificis escolars i, sobretot, l'elaboració d'un nou pla d'estudis adaptat als canvis laborals i socials que s'estaven produint. Al 1970 entra en vigor la Llei general d'educació, amb la qual es regula i estructura, per primera vegada en aquell segle, tot el sistema educatiu espanyol. Va establir l'obligatorietat i la gratuïtat de l'educació bàsica fins als catorze anys i va introduir una nova estructura dels ensenyaments, amb l'EGB (ensenyament general obligatori), el BUP (batxillerat unificat polivalent), el COU (curs d'orientació universitària) i l'FP (formació professional).

1. El primer període, el nacionalcatolicisme de 1939 al 1956

És l'etapa del nacionalcatolicisme, caracteritzat per la destrucció de l'obra del Govern republicà i la configuració d'un sistema educatiu al servei del nou estat. La supressió de la legislació educativa de la República va fer retrocedir l'ensenyament fins a la Llei d'instrucció pública de 1857 (Llei Moyano). A aquest endarreriment hi seguirà un estancament en tot el sistema d'ensenyament. El nou govern no té cap projecte educatiu, no serà fins a la Llei d'educació primària de 1945 que es regularà l'ensenyament primari. L'ensenyament s'organitzarà en períodes: un primer període d'iniciació, que correspon a les escoles maternals fins als quatre anys i les escoles de pàrvuls dels quatre als sis anys. Un segon període d'ensenyament elemental, entre els sis i els deu anys, i un tercer període de perfeccionament, entre els deu i

¹ Vegeu BERENGUERAS, M. (2015).

² Amb la llei d'abril de 1964 s'estendria l'ensenyament obligatori fins als catorze anys, malgrat que en realitat no es va dur a la pràctica fins a la LGE (1970).

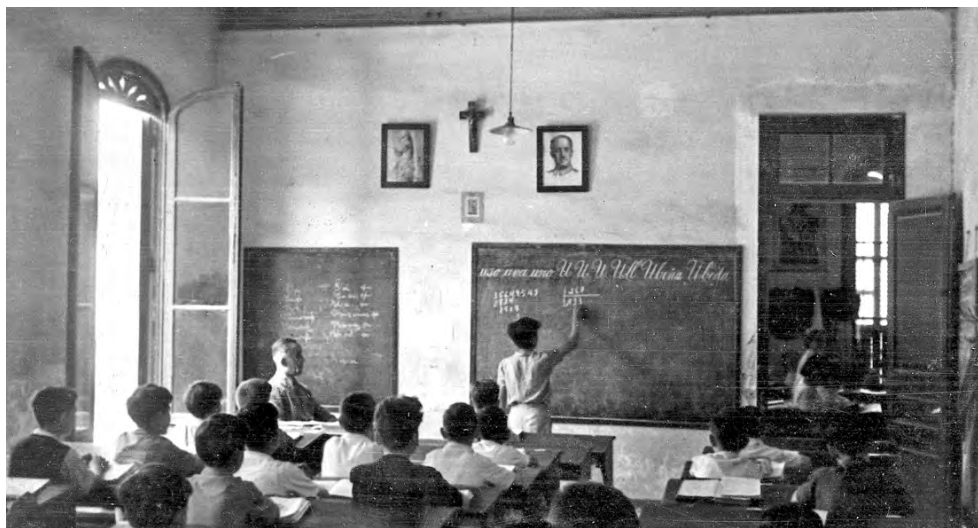

Figura 1. Acadèmia Mollet, classe del mestre Arcadi Viñas, anys 40. Font: AHMMV

els dotze anys.² Es produeix una discriminació de l'alumnat en dos tipus: els que als deu anys, a finals del període elemental, marxen cap al batxillerat, que són una mínima part d'alumnes, i els que continuen els seus estudis bàsics durant un parell d'anys més fins que marxen al mercat laboral, sense cap més formació.

En aquesta època s'imparteixen tres grups de coneixements: instrumentals (lectura, escriptura, ortografia, redacció, dibuix i càlcul), formatius (formació religiosa, formació de l'esperit nacional, geografia i història, llengua i literatura espanyoles, matemàtiques i educació física) i complementaris (iniciació a les ciències de la naturalesa, música, treballs manuals i pretallers i labors femenines).³

La nova llei establia l'obligatorietat de l'ensenyament, la gratuïtat de l'educació i la separació de sexes, així com l'ús preceptiu de la llengua espanyola a tot l'ensenyament.

Els objectius bàsics de la instrucció primària eren ensenyar a llegir, escriure, sumar, restar, multiplicar i dividir.

"Vam tenir una escola molt pobra, és que tampoc ens ensenyaven tant, ens ensenyaven a sumar i restar, multiplicar i dividir, llegir i escriure, el mapa d'Espanya i para de comptar." (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

"T'ensenyaven a base de repetir, era estudiar molt de memòria." (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

1.1. Característiques de l'ensenyament

Entre les característiques de l'ensenyament durant aquest període podem destacar la imposició de la ideologia del bàndol guanyador, la presència de la religió catòlica, la separació per sexes, una disciplina que acceptava els càstigs físics, la censura i manipulació dels llibres de text, l'obligatorietat del castellà com a llengua d'aprenentatge, la pobresa i la manca de mitjans per poder estudiar amb unes mínimes condicions.

³ Vegeu BERENGUERAS, M. (2015).

⁴ Terme que es fa servir per identificar la condició d'espanyol amb la de catòlic.

1.1.1. La imposició ideològica

Al mateix temps que es duu a terme la depuració dels mestres, té lloc la imposició ideològica del règim, el nacionalcatalisme.⁴ Es comença amb la supressió de la coeducació, s'imposa l'ús de la llengua castellana com a llengua d'ensenyament tot desplaçant el català, se suprimeix el laïcisme tot implantant la religió catòlica com a matèria obligatòria en tots els nivells i, al mateix temps que es prohibeix la coeducació, s'estableix una educació diferenciada entre nens i nenes, es retiren els llibres de text de l'època republicana i es controla el contingut dels nous llibres amb una estricta censura.

Els mestres de l'escola nacional, després d'haver estat depurats, es veuran obligats a seguir les consignes i ordenances que els arribaven per part de les noves autoritats. Les orientacions que rebien estaven sempre adreçades cap a la influència en els seus alumnes en els aspectes religiosos i patriòtic.

"Se recomienda a los Sres. maestros que sus alumnos sean afiliados a FET y JONS para la formación completa de una raza digna de la Hispanidad Patria."⁵

"Comunicándole (al Sr. director de la escuela) que se sirva acompañar a sus alumnos, todos los domingos y días festivos a la misa de las 9, debiendo ir formados y acompañados por sus maestros los que formen en OOJJ de FET y de las JONS."⁶

"Se procurará recoger todos los libros y folletos de propaganda marxista de la enseñanza de niños."⁷

Tots els actes oficials escolars comportaven l'assistència a missa amb la

presència de les autoritats del Movimiento:

"Inauguración de curso de las Escuelas Nacionales. A las 10 de la mañana se celebró una Misa en la Iglesia Parroquial, con asistencia de todos los alumnos y alumnas y profesorado. También asistieron el Alcalde, el Jefe local del Movimiento, y el Delegado del SEM,⁸ camarada Cases. Seguidamente se dirigieron todos a las Escuelas Nacionales, en compañía del Rvdo. Sr. Cura Párroco. Allí, en un acto sencillo, en el que hicieron uso de la palabra el Jefe local, el Sr. Alcalde y el Rvdo. Sr. Cura Párroco, se dio por oficialmente inaugurado el curso (...)"⁹

L'inspector de l'Escola Nacional Graduada,¹⁰ Emilio Soler, a la primera visita que fa al centre, també posa de manifest la importància del tema religiós i patriòtic valorant el treball que es fa en aquest sentit: "Plausible es la educación cristiana y patriótica que a diario reciben todos los niños de esta escuela, por medio de acertadas explicaciones, adecuados actos de Piedad y oportunas canciones".

L'inspector comentava que l'escola havia patit "los graves perjuicios de la guerra y sus derivaciones: incidencias en el personal, trasiego de alumnos, trastorno en la enseñanza con la coeducación y relajamiento de la asistencia", i per últim recomanarà que es deixi constància per escrit de les actuacions patriòtiques religioses: "En el Diario de clase que deben llevar los alumnos, queden registradas las lecciones de carácter moral y religioso,

⁵ Acta municipal del 29/09/1939. AHMMV

⁶ Llibre de Sortides de l'Ajuntament 23/06/1939. AHMMV

⁷ Acta del ple municipal de 24/03/1939 AHMMV

⁸ Servei Espanyol del Magisteri, sindicat professional únic de mestres

⁹ Vallés, 24/09/1944

¹⁰ En aquell moment, la única escola pública que hi havia a Mollet eren els Col·legis Nous, que llavors s'anomenava Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès.

principalmente las explicaciones del Evangelio (...) la asistencia colectiva a cualquier función religiosa o patriótica, serán reseñadas en los respectivos cuadernos y los principales de estos trabajos guardados en el archivo de la escuela.”¹¹

Algunes escoles privades, com l'Acadèmia Mollet, manifestaven obertament la seva ideologia: “Esta Academia tiene como norte de su actuación infundir, inculcar y desarrollar en sus educandos el amor a Dios y a la Patria, por lo que los estudios de la Religión e Historia de España ocupan un lugar destacado en sus enseñanzas, y la Dirección, consciente de su responsabilidad, no pierde ocasión de favorecer tan nobles y altos ideales.”¹²

En aquella època es donava una gran intromissió en la vida escolar per part de la Falange Española, mitjançant el Frente de Juventudes (FJ) i la Sección Femenina (SF), que va tenir sota el seu control les disciplines de la formació de l'esperit nacional i l'educació física, per als nois (a càrrec del Frente de Juventudes),¹³ i de les matèries d'ensenyances de la llar i educació física per a les noies (a càrrec de la Sección Femenina). El seu objectiu era l'adoctrinament ideològic als centres docents. A més, fora de l'àmbit escolar, el Frente de Juventudes i la Sección Femenina van tenir al seu càrrec les activitats recreatives, d'oci i temps lliure i campaments. A aquells que no volien enquadrar-se en aquestes organitzacions només els restaven les activitats que organitzava l'Església al Centre Parroquial.

“Ens prometien que algun dia faríem gimnàstica, però jo vaig marxar i encara no es feia.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Nosaltres fèiem gimnàstica i anàvem amb uns bombatxos blaus i una samarreta blanca.” (Elisabeth Prades, les monges)

“Un cop a la setmana fèiem Educació Física, ens posàvem uns bombatxos.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

El Frente de Juventudes organitzava activitats en què participaven els alumnes de les escoles de Mollet. Veiem un exemple d'aquestes actuacions.

“Coincidiendo con la Fiesta de la Hispanidad se inauguraron las actividades de los Centros de Enseñanza del Frente de Juventudes. A las 10 de la mañana, estaban formadas en la plaza de España las cuatro unidades escolares de la villa (Escuelas Nacionales, Academia San Jaime, Academia Ninou, Academia Mollet), al mando de sus respectivos instructores del Frente de Juventudes.

Después de ser revistadas por el Jefe local del Movimiento, se dirigieron todas las Unidades escolares al Templo parroquial en compañía de las Autoridades y Jerarquías locales para asistir a la Santa Misa.

A la salida se dirigieron todos los asistentes al acto a las Escuelas Nacionales, donde se celebró la ceremonia de izar banderas, después de lo cual se hizo ofrenda al pie de la Cruz de los Caídos de una bella corona. Seguidamente se distribuyeron los premios a los que en el curso anterior se habían hecho merecedores de ello: 1ª Unidad

¹¹ Llibre de visita ordinària de la Inspecció de l'Escola Nacional Graduada de Nens i Nenes, els Col·legis Nous, 17/05/1940. AP Sesma

¹² Full propagandístic de l'escola, agost de 1952. AHMMV

¹³ El Frente de Juventudes fou l'organització infantil i juvenil de la FET y de las JONS. L'objectiu fonamental serà l'adoctrinament ideològic a les escoles i centres de treball. Funcionà entre 1940 i 1961, en què es converteix en l'OJE, l'Organización Juvenil Española. Tots els nois d'entre set i vint-i-un anys n'havien de formar part obligatòriament.

Escolar (Escuelas Nacionales), Jaime Guerra Torrents. 2ª Unidad Escolar (Academia San Jaime), Isidro Sayol Manils. 3ª Unidad Escolar (Academia Ninou), Jorge Rodón Cos. 4ª Unidad Escolar (Academia Mollet) Jaime Oriol Morral. Igualmente, fue entregado un premio extraordinario, en atención a los meritorios servicios prestados como Instructor Jefe de la 4ª Unidad, al camarada Francisco García Bellsolá.

A continuació, el Jefe local de los Centros de Enseñanza, camarada Soldevila, dio por inauguradas las actividades de Centros de Enseñanza del Frente de Juventudes en el actual Curso de 1944-45, y en una breve charla patriótica dio las consignas para dicho curso escolar. Después de entonar el Cara al Sol se dio por terminado el acto.”¹⁴

Malgrat tota aquesta pompa de posada en escena del Frente de Juventudes, que fa pensar en un seguiment massiu, sembla ser que amb el temps el pes de la participació dels escolars en aquestes organitzacions juvenils va anar decaient.

“L’Organización Juvenil Española (OJE) a Mollet era molt minoritària, dels meus amics jo no recordo ningú que ho fos. I d’actes organitzats per a les nenes no en sé de cap.” (Rosa M. Securín)

Es defensa un tipus d’escola autoritària, en què s’imposa una disciplina de tipus paramilitar amb desfilades i hissades de banderes. Abans d’entrar a classe s’havia de formar al pati de l’escola en fileres per classes, sempre separats els nens de les nenes, llavors es cantaven cançons patriòtiques, s’hissava la bandera i s’entrava a l’escola. Aquest ritual es repetirà a totes les escoles de Mollet, sobretot durant els primers anys del franquisme, amb petites variacions.

“Al pati fèiem files nens i nenes i cantàvem el Cara al sol amb els braços aixecat”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“(…) cada dia de la setmana tocava fer el mateix; de bon matí, cantar el Cara al Sol en un petit pati, primer els nois i després les noies, hissaven la bandera i, després de l’himne de la Falange, venien les Montañas nevadas (...).” (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

“Tots els dissabtes quan plegàvem d’escola cantàvem el Cara al sol.” (Martí Turégano, Col·legis Nous)

“Quan arribàvem al pati fèiem les files per entrar i cantàvem el Cara al Sol”. (Amor Bastida, Col·legis Nous)

“Per entrar a classe ens posaven una marxa militar.” (Elisabeth Prades, les monges)

“Cada dia es passava llista i havíem de contestar ¡Presente!” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

Però no tot era uniformitat i imposició i va haver-hi molts mestres que, malgrat el control al qual estaven sotmesos, van mirar de protegir els alumnes de les famílies represaliades.

“En entrar a escola havies de cantar el Cara al Sol. Una vegada la Srta. Remei, que havia viscut tot el que havia passat al poble, em va dir que quan vingués a l’escola em posés darrera de tot i que, si volia, no aixequés la mà.” (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

“Feliu Tura Mas, el tercer dels fills d’en Joan, l’hereu exterminat a Mauthausen, no va voler cantar mai el Cara al Sol (...) Un mestre el va protegir: Jaume Coll sempre el va situar darrere seu, perquè no resultés evident que aquell nen no volia aixecar el braç per fer la salutació feixista.”¹⁵

El calendari escolar s’ompliria de festes dedicades a fomentar l’esperança

¹⁴ Preparació del curs Juventudes.Vallés, 15/10/1944

¹⁵ TURA, M (2017). República pagesa

triòtic. Entre d'altres festes se celebrava el Día del Estudiante Caído, en record d'un estudiant falangista assassinat;¹⁶ el Día de la Canción, coincidint amb el dia de la victòria del bàndol feixista (el dia 1 d'abril); el Día del Caudillo, l'1 d'octubre, en què Franco és declarat cap d'estat; el Día de los Caídos, el 29 d'octubre, recordant als *Caídos por Dios y por España*; el Día del Dolor, el 20 novembre, commemorant la mort de J. A. Primo de Rivera... A aquestes festes encara s'hi havien de sumar les del calendari religiós.

"El 20 de noviembre, Día del Dolor, ha de ser para todo buen español un día de dolor (...) En el atardecer, el Frente de Juventudes, en su casa cuartel, frente a la Cruz de los Caídos, formó a sus camaradas (...) y allí escucharon todos con profunda veneración el testamento

que el Fundador redactara pocas horas antes de su muerte (...) Entretanto, la rama femenina, agrupada en la Casa de Flechas, iba desgranando el Santo Rosario en conmovedor recogimiento."¹⁷

L'escola havia de participar en tots els actes d'homenatge i reconeixement al Caudillo. El pas del cap de l'Estat per Mollet està en el record de molts dels infants, el 28 de maig de 1947, quan els mestres van dur els alumnes a veure passar el cotxe del dictador per la carretera de Barcelona-Vic, carrer Burgos i Jaume I.

"Un any vam anar tota l'escola amb una bandereta a la carretera a saludar al Generalíssim Franco. Quina il·lusió teníem!" (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

La premsa ho va recollir així: "El paso de Franco por Mollet. El paso por Mollet del Jefe del Estado Español, en

Figura 2. Pas del cap d'Estat, Francisco Franco, per Mollet, anys 60. Font: AHMMV

¹⁶ El Ministeri d'Educació Nacional, per ordre de 5 de febrer de 1938, va declarar festiu en tots els centres docents de l'Estat espanyol, el 9 de febrer de cada any, Día del Estudiante Caído, aniversari de la mort de Matías Montero, falangista assassinat als carrers de Madrid quan venia el setmanari *Fe*.

¹⁷ Vallés, 24-11-46

tránsito para Vich, fue una clara manifestación de entusiasmo de toda la población que acudió a lo largo de las calles de Burgos y Jaime I para darle la bienvenida. A la 11 y media de la mañana las industrias molletenses cesaron en el trabajo y cerraron los comercios para sumarse al acto que Mollet tributaba al Caudillo de la victoria en su paso por la Villa. (...) Los niños de las Escuelas Nacionales y de los Colegios y academias particulares también se concentraron a lo largo de estas calles con infinidad de banderitas nacionales y tributaron un emocionante homenaje a Franco.”¹⁸

Als anys seixanta es torna a repetir el fet del pas de Franco per Mollet i els infants tornen a omplir els carrers.

“Ens van utilitzar per omplir la carretera una vegada que Franco passava per aquí. Vam estar una setmana o quinze dies repetint que havíem d’arreglar les bates, havien d’estar perfectes. Després ens van entregar a tots una bandera espanyola amb un bastonet i ens van tenir estona i estona esperant i al final van acabar passant uns cotxes negres, molt negres i no vam veure res, ni una mà que saludés.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

1.1.2. L’omnipresència de la religió catòlica

L’escola estava impregnada de la religió catòlica. Només obrir les escoles, al mes de maig de 1939, el primer acte que es porta a terme, seguint la normativa del nou règim, és la “Reposición del Santo Cristo en las escuela y centros oficiales”.¹⁹ L’aula estarà presidida pels símbols religiosos, el crucifix acompanyat del quadre de la Immaculada i dels

símbols franquistes com les fotografies de Franco i José Antonio.

La presència d’aquests símbols ens acompanyarà durant tot el període franquista. De fet, la imposició del crucifix és la primera referència que trobem de l’escola després de la Guerra i la darrera d’aquesta etapa que estudiem, quan al desembre de 1970 el director de l’Escola Nicolàs Longarón²⁰ reclama a l’Ajuntament que encara manquen els crucifixos i les fotografies del cap d’Estat a les aules de l’escola.²¹

El primer que es feia en entrar a classe era resar dempeus de cara als símbols nacionalcatòlics. Les oracions habituals eren el *parenostre* i l’*avemaria*.

“La religió era el principal, la doctrina, quan tocaven l’hora de l’àngelus al campanar havíem de fer una pregària, dèiem: *Jesusito de mi vida* (...) Celebràvem el mes de Maria, el mes del Sagrat Cor, totes les festes religioses”. (Balbina Camp, les monges)

Figura 3. Alumnes de les monges a la processó del Corpus, dècada de 1950. Font: AHMMV

“Tot girava al voltant de l’Església. Cada dilluns calia portar el Full Domi-

¹⁸ Vallés, 1-6-47

¹⁹ Expedient d’Ensenyament. Col·lecció Suñé. AHMMV

²⁰ Aquesta escola, situada a l’av. Calderó, es va inaugurar l’any 1969 i va tancar definitivament l’any 2016

²¹ JME (Junta Municipal d’Ensenyança), 15/12/1970

nical perquè així sabien de cert que havíem assistit a missa el diumenge. El mes de maig era dedicat a la Verge Maria, i ens passàvem les tardes resant i cantant a la Mare de Déu. El juny era dedicat al Sagrat Cor de Jesús i pràcticament era el mateix” (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

“Els dissabtes al matí anàvem a missa a l'Església i després tornàvem a escola”.

(Martí Turégano, Col·legis Nous)

“Al Col·legi Nous abans de començar la classe havien de resar”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Els dissabtes al matí anàvem a escola i resàvem el rosari”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Jo crec que els mestres intentaven que la religió no impregnés tota l'escola. Per això, el col·locar el rosari el dissabte era una manera d'alliberar els altres dies. Els demés dies amb una avemaria ràpida a primera hora del matí, n'hi havia prou”. (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

“A les monges preguntaven qui havia anat a missa o qui no hi havia anat, havies d'aixecar el dit i la que no hi havia anat se la carregava”. (Mercè Ninou, les monges)

El mes de maig era el mes de Maria. “El mes de maig era preciós, a la classe de pàrvuls fèiem un altar ple de flors amb la imatge de la Verge Maria i cada dia anàvem a cantar cançons dedicades a la Verge. Hi anàvem les nenes i els nens de l'escola, ens ordenaven bé i cabíem tots en una classe, després sor-

Figura 4. Alumnes de primera comunió de l'Acadèmia Mollet, 1940.

Font: AHMMV

tiem per rigorós torn”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“El mes de maig les alumnes més grans anàvem al passadís central de la planta de baix on instal·làvem un altar i fèiem el mes de Maria i m'agradava perquè ens escaquejàvem una estona de classe per arreglar les flors que es posaven a la Verge i després totes les classes cantàvem cançons. Encara recordo una: “Mes de mayo, mes de flores, mes de cantos y alegrías. ¿Para quién son estas flores? Para vos, Virgen María”. (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

“El mes de Maria el recordo com una obligació, era cada dia del mes de maig sempre cantant el mateix”. (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

1.1.3. La separació per sexes

La coeducació estava prohibida, però tampoc estava permesa la convivència escolar entre nens i nenes, que havien d'anar a escoles o a classes separades per sexes i fins i tot l'espai del pati estava dividit perquè no es trobessin. Aquesta separació es justificava en

part per la raó d'ordre moral de no barrejar els dos sexes i en part perquè es considerava que l'home i la dona són diferents i havien de rebre una educació per al paper que la ideologia franquista els atribuïa (la dona com a mestressa de casa i l'home com a cap de família).²² Només es permetien les classes mixtes al parvulari. A primària el nois anaven amb un mestre i les noies amb una mestra. Tenien algunes matèries específiques per sexes com formació per a la llar per a les nenes i formació manual per als nens. La separació per sexes es mantindria fins a l'aprovació de la Llei general d'educació de 1970.

“Les classes estaven separades en nens i nenes. El pati també, era la meitat per a nenes i la meitat per a nens, amb això sí que eren molt rigorosos i estava castigat si un nen es passava al pati de les nenes o al revés.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Al pati de l'escola estaven separats el nens i les nenes, però al nostre carrer jugàvem tots junts.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

Figura 5. Classe de pàrvuls a les monges el 1956. Era l'única on podien anar nens i nenes junts. Hi apareixen en primer terme J. Solé, C. Llavina i G. Arimon. Font: AHMMV

“Un record simpàtic de l'escola són les classes de labors, cada dia de tres a quatre de la tarda fèiem labors.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

El règim li atribuïa a la dona el rol de mare i esposa que no necessitava més estudis que la preparació per ser mestressa de casa. A aquest paper que s'assignava a la dona se sumaven una sèrie de circumstàncies com l'escassetat amb què vivien moltes famílies, que no es podien permetre pagar uns estudis, la manca de centres d'ensenyança mitjana a Mollet i, en general, la pobresa de l'època, que forçava els joves a començar a treballar quan tenien l'edat, cosa que faria que poques noies continuessin els estudis. Moltes d'elles encara ara ho lamenten.

Recollim alguns dels testimonis de les noies de quan van acabar la primària:

“La Srta. Aurora va parlar amb els meus pares perquè em posessin en un altre col·legi a fer el batxiller, doncs les meves condicions eren idònies i s'adonava de tan trista com estava jo per haver de deixar el col·legi. Però el meu pare, això ho tenia molt clar, no volia que jo continués amb estudis superiors, això era propi dels homes, jo havia d'aprendre a cosir. I no hi va haver manera de fer-li canviar d'opinió. Aprenere un bon ofici en una fàbrica i cosir. L'únic que vaig aconseguir va ser poder continuar amb les classes de tenidoria de llibres, amb aquests estudis podia estar en un despatx portant la comptabilitat d'alguna empresa.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“A l'institut n'hi anaven poques, jo era una excepció, la majoria es quedaven fins als catorze anys a l'escola i

²² “El estado, por razones de orden moral y de eficacia pedagógica, prescribe la separación de sexos y la formación peculiar de niños y niñas en la educación primaria”. (Article 14 de la Llei d'ensenyança primària de 1945)

després se n'anaven a treballar a la fàbrica." (Aurora Pérez, Col·legis Nous)

"A les monges només feies batxillerat si eres filla d'algú o eres llesta, en el meu grup hi havia la filla de l'alcalde, la filla del director de la Caixa; (...) a l'any 1962 només érem onze nenes. Ens anàvem a examinar a Barcelona. De les onze, quatre vam estudiar Magisteri. (...) Vaig fer batxillerat elemental i després la prova d'ingrés per entrar a Magisteri. Vaig acabar Magisteri amb disset anys". (Rosa M. Securún, les monges)

"Les nenes aspiraven, com a molt, a treure comerç o fer un curs de mecanografia. Moltes es van posar a treballar en el comerç local (...). Jo vaig sortir de l'escola amb tretze anys, la senyoreta em va dir que jo ja havia completat el cicle, que ella ja faria l'informe perquè em donessin el certificat d'estudis. Llavors els pares van demanar a la Rosa M. Securún que em donés classes de francès o del que fos i gràcies a això soc metgessa." (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

"Jo anava amb la Srta. Remei, però al fer els nou anys per fer l'ingrés per batxillerat vaig pujar a la classe del Sr. Coll i ell em va preparar, era jo sola de noies (...). El batxillerat el vaig fer a l'Institut de Granollers, érem només catorze alumnes. Hi anava en tren." (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

"Amb onze anys (1963) vaig passar dels col·legis Nous a les monges a fer batxillerat. Allà érem entre dotze i catorze nenes, feies les classes amb les monges i t'anaves a examinar a Barcelona a l'Institut Infanta Isabel." (Elisabeth Prades, Col·legi Nous i les monges)

"Durant un temps (1968-71) vaig preparar a nivell particular un grup d'unes set noies per fer el primer i segon d'ingrés de batxillerat, entre elles hi eren la Montserrat Tura, la Teresa Mas, la Irene Pagès, la M. Àngels Martínez, la Paqui Navarro... Després, el tercer i el quart els van fer a l'institut. Eren noies que treballaven i, en acabar la jornada, venien a fer classe. Eren llestes, només faltava que s'ho creguessin, que ho podien fer." (Rosa M. Securún)

La Sección Femenina de FET y de las JONS, com a encarregada de l'educació de les joves a Mollet, va organitzar una escola destinada a les noies que acabaven la primària.

1.1.3.1. Escola de Formació de la Sección Femenina de FET y de las JONS

A l'abril de 1942 es projecta la creació d'una escola de formació femenina per ordre de la Delegació Provincial de FET de Barcelona, que insta la Sección Femenina local de la Falange a la creació de l'esmentada escola, tot atenent el fet que les famílies que posaven a treballar les joves tan aviat tenien l'edat d'anar a treballar (catorze anys). Es veia la necessitat de millorar el nivell cultural de les obreres.²³

"En esta escuela pueden recibir instrucción cristiana, patriótica y cultural las obreras e hijas de obreros que lo deseen. La matrícula es gratuita."²⁴

El pla d'estudis havia de comprendre les activitats següents: classe diària de lectura i escriptura, aritmètica dos dies per setmana i un dia per setmana geografia, història, higiene i formació nacionalsindicalista. L'horari era de set a vuit de la tarda. L'escola estava adre-

²³ Expedient 4035. Caixa 4095. AHMMV

²⁴ Vullés, 08/10/1944

çada a les noies que ja havien finalitzat l'escolarització, dels catorze als disset anys.

En un començament el lloc triat per fer les classes havien de ser les escoles nacionals, i el personal, les mestres nacionals amb una gratificació, però de seguida passarà al Col·legi de la Companyia de Maria i seran les mateixes religioses les que facin les classes. Les matèries d'higiene i de formació nacionalsindicalista estarien a càrrec de les *camaradas* de la Sección Femenina de la Falange local.

"Quan treballàvem anàvem a escola a la nit a les monges, ens feien un repàs de tot, fèiem dictats, problemes, (...) vam anar-hi dels catorze fins als setze." (Encarna Castellón, Escola de Formació)

"A l'escola de formació ens hi estàvem dues hores, de set a nou, però també fèiem una hora de cosir, era gratuït. Les mestres eren les monges." (Amor Bastida, Escola de Formació)

A més a més, la Sección Femenina organitzaria conferències per a les alumnes amb la col·laboració de les dignitats locals eclesiàstiques, dels metges i d'al-

tres personalitats de la població, per tal que l'escola fos més amena.²⁵ L'Ajuntament hi col·laboraria amb una aportació econòmica mensual.

1.1.4. La disciplina i els càstigs

L'escola franquista feia servir el càstig físic com una manera de corregir la conducta, però també com una forma d'ensenyar: *la letra con sangre entra* era el lema més utilitzat. El càstig físic passa a ser una manera normal d'educar l'alumne. L'autoritat del mestre era inqüestionable, aquest podia imposar mesures correctores físiques sense que es pogués protestar.

"Els càstigs consistien a copiar cent o mil vegades una frase, romandre de cara a la paret, anar al pati a recollir papers, de vegades amb un cartellet penjat a l'esquena." (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

"Les mestres no recordo que peguessin mai, el sortir de classe i torni a entrar quan entràvem d'una manera inadequada, els deu minuts al passadís, l'amenaça del quarto de las rates, que era a sota de l'escala, el cara a la paret i fins i tot amb algun llibre als braços." (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

130

Colegio de la Compañía de María					Mes de <u>SEPTIEMBRE</u> de 1951				
Prácticas religiosas					Orden y disciplina general				
	1	2	3	4		1	2	3	4
5	6	7	8	9	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	25	26	27	28	29
30	31				30	31			
Aplicación					Aseo				
	1	2	3	4		1	2	3	4
5	6	7	8	9	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	25	26	27	28	29
30	31				30	31			

Figura 6. Carnet de conducta de les monges, 1951. Font: AHMMV

²⁵ Vallés, 09/07/1946

“Els càstigs eren de cara a la paret, alguna vegada agenollada, escriure cent vegades *no lo haré* i alguna vegada s'escapava una nata.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

A les monges van establir un carnet de conducta. Cada alumna tenia una cartolina en què es valoraven quatre conceptes: les pràctiques religioses, l'ordre i la disciplina, l'aplicació i la higiene. Quan una alumna cometia una falta, la mestra li marcava al carnet. A final de mes es recollia el carnet i es valorava la conducta de l'alumna.

“Cada mes ens donaven el carnet dels punchazos. Si feies una falta la monja l'anava punxant i al final de mes et renyaven o et felicitaven segons les punxades.” (Elisabeth Prades, les monges)

1.1.5. Els llibres de text

El llibres de text eren escassos i estaven impregnats de lectures patriòtiques. Hi havia un llibre amb diversos continguts, l'enciclopèdia. A les escoles de Mollet les que més es van fer servir va ser la enciclopèdia Álvarez i l'enciclopèdia Hernando en els seus tres graus. Normalment es guardaven els llibres a la classe i el mestre els repartia quan s'havien de fer servir. “L'enciclopèdia Álvarez era un instrument inseparable, a més jo tenia l'enciclopèdia que havia heretat del meu germà.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

Un altre llibre que no podia faltar a classe era el catecisme, ja que a l'escola també s'ensenyava doctrina. “Un dia a la setmana fèiem doctrina a classe amb la mateixa mestra.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

La censura havia retallat dels llibres de text el contingut que es considerava liberal i ampliava els continguts i valors de la religió catòlica. La història es tornava a reescriure per contar només la versió del bàndol guanyador, era

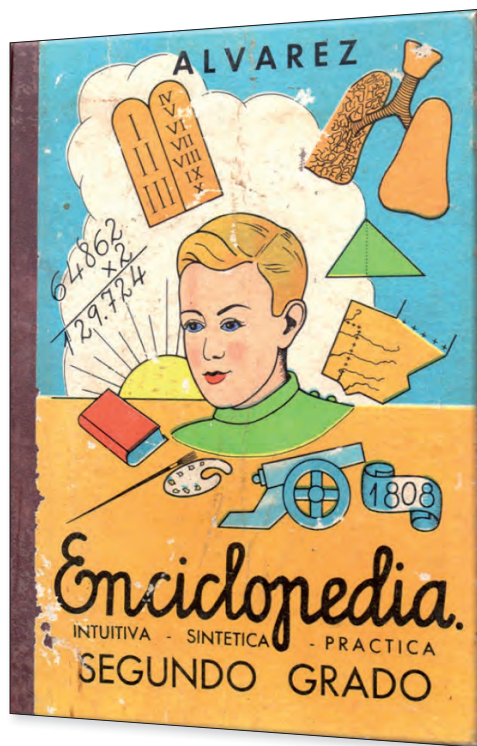

Figura 7. L'Enciclopedia Álvarez va ser un dels llibres que més es va fer servir a les escoles de Mollet

131

una versió manipulada i allunyada de la realitat per tal d'enaltir els valors de la dictadura.

“Recordo la mestra Assumpció obligant-me a aprendre de memòria les biografies dels comandaments militars i teòrics de l'aixecament del 36 de les últimes pàgines de l'enciclopèdia, allò sí que va ser un càstig. Perquè en algun moment l'exaltació de les figures dels guanyadors de la guerra comportava la desqualificació i l'insult dels perdedors. Jo recordo perfectament el dia en què vaig arribar a casa meua i li vaig preguntar al pare: pare, els rojos eren dolents? I el pare va respondre: sí, els rojos eren dolents, nosaltres som dolents. Llavors jo vaig tenir durant molt de temps un problema per entendre la situació.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous).

1.1.6. El castellà com a llengua d'aprenentatge

La ideologia del règim defensava per sobre de tot la unitat d'Espanya, el seu principi era una sola llengua, una sola religió i una sola pàtria. Tot el que era català sonava a separatisme i, per tant, estava prohibit.

S'imposà el castellà com la llengua d'aprenentatge, els mestres han de parlar en castellà i el sistema educatiu ha de ser en aquesta llengua. Els llibres de text també eren en castellà. L'ús del català entre els alumnes era normal fora de l'hora de classe. Va ser als anys seixanta, quan va arribar una gran quantitat de gent de parla castellana, en què el castellà fora de l'aula es va començar a fer sentir fins que es va fer majoritari. La tolerància del català va dependre dels professors i de com de vigilats es trobessin.

132

"La llengua pròpia de pràcticament tots els infants era el català, però l'ensenyament s'impartia en castellà, no només en la parla sinó en tot: els llibres, continguts, escriptura (...). Era obligació ineludible que entre nosaltres també parléssim en castellà." (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

"L'ensenyament era en castellà, però al pati de l'escola es parlava en català." (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

A l'escola no es va estudiar català ni es va estudiar en català fins a l'època de la democràcia. Cap a finals dels seixanta trobem una excepció, la de la mestra Rosa M. Securín, que treballava a l'Acadèmia Mollet, i va començar a ensenyar a llegir tant en castellà com en català. "Jo feia les classes de P5 en bilingüisme, li parlava a cada nen en la seva llengua materna (...). Hi va haver una denúncia i llavors ho vaig deixar de fer d'una manera visible (...), eren els anys 1967 i 1968." (Rosa M. Securín)

En aquesta època va ser quan, per iniciativa de la Diputació Provincial de

Barcelona, es van començar a impartir classes de català per a adults a Mollet. La Diputació havia acordat al gener de 1967 la creació d'unes aules de llengua catalana a les biblioteques populars que estaven a càrrec seu. L'Ajuntament de Mollet sol·licitarà que es facin cursos a la biblioteca de Mollet i proposarà com a professor en Jaume Coll, que de seguida que es va assabentar que es necessitava un mestre de català va presentar la sol·licitud a l'Ajuntament tot al·legant els seus mèrits: "[...] que ha participat dels exàmens de professors de llengua catalana celebrats per la Diputació Provincial en juny amb una qualificació de nou". Una gran quantitat de persones recorden el mestre Coll com el professor de català.

La durada dels cursos era de cinquanta hores distribuïdes en dos dies setmanals. Els alumnes havien de pagar 100 pessetes en concepte d'inscripció. El curs 1967-68 es comencen per primera vegada classes de català a Mollet. Aquell curs i els següents van ser un èxit, es van inscriure més de quaranta alumnes cada any. Per primera vegada des del final de la Guerra va ser possible poder estudiar la pròpia llengua.

1.1.7. La pobresa de l'època

Amb la Guerra no es va acabar l'escassetat de productes bàsics, el racionament es va mantenir oficialment fins al 1952. La infància de molts joves es va ressentir de la pobresa en què es vivia i molts nens havien de faltar a estudi perquè els necessitaven a casa seva per ajudar a la feina. La majoria no van poder fer més estudis que la primària, si es que l'acabaven, perquè havien de posar-se a treballar per tal d'ajudar l'economia familiar.

"En acabar la guerra alguns alumnes fèiem mitja jornada a l'escola per anar a ajudar el pare (...) i per tant no podíem

seguir el ritme dels altres alumnes (...) Quan sortíem d'escola per la tarda, les mares ens esperaven amb un sac i un magalló per anar a buscar herba per al conills o llenya o bé per recollir fems com a adob per als camps de la família." (Pere Lluís)

"Quan acabava d'escola a les sis de la tarda, me n'havia d'anar a pasturar la cabra que teníem a casa meva perquè la mare treballava a Can Mulà i no venia fins al vespre a l'hora de sopar." (Bàl-bina Camp, les monges)

"Al sortir d'escola jo anava a tallar herba amb la dalla, a arreglar les vaques, a cuidar les besties, feies falta a la feina." (Paquita Moré, Ca la Carmela²⁶)

"Quan sortíem del col·legi havíem d'anar a buscar herba pels conills o a pelar patates. Hi havia molta necessitat, si un ho passava malament, l'altre pitjor." (Josep Galobardes, Col·legis Nous)

"Em va saber molt greu no tenir l'oportunitat de continuar estudiant, però els meus pares no m'ho podien pagar i vaig anar a treballar." (Martí Turégano, Col·legis Nous)

"Als Col·legis Nous, entre nosaltres no hi havia diferencia, tots érem pobres. (...) a classe a l'hivern ens moríem de fred, com que la roba que portàvem no era d'abric i feia un fred que pelava enceníem l'estufa però feia un fum que ens escanyava i havíem d'obrir les finestres." (Amor Bastida, Col·legis Nous)

"Al pati hi havia uns arbres que donaven caquis i quina alegria teníem quan ens els repartien per poder dur a

les nostres cases i acabar de madurar amb serradures, allò era com un gran festí per a tots, ja que hi havia molta misèria." (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

"Quan vaig fer els catorze anys, vaig anar a treballar com a aprenent a la fàbrica del Xampany Gomà (...). Vaig tornar a l'acadèmia del Sr. Tosquella²⁷ al torn de nit, però durant poc de temps, ja que l'encarregat de la fàbrica em va dir que havia de quedar-me a fer hores extres per la nit. Vaig dir-li que anava a estudiar al vespre, però va respondre'm: només tens una alternativa, la fàbrica o l'escola. La situació econòmica de la meva família no era gaire bona i, per tant, vaig haver de deixar l'escola i quedar-me a la feina." (Pere Lluís, Acadèmia St. Jaume).

L'alimentació dels nens era tan deficient, encara que ja havien passat els pitjors anys de la postguerra, que l'Unicef va decidir l'enviament de llet en pols provinent del pla d'Ajuda Social Americana (ASA) entre els anys 1954 i 1969. L'encarregada de distribuir-la a Espanya era Càritas. A les escoles nacionals es repartia una ració diària de llet a l'hora del pati. Al principi va ser llet en pols i els alumnes havien de portar el got de casa, alguns també portaven una mica de sucre per afegir a la llet. Més endavant van arribar les ampolletes de vidre d'un quart de litre. A Mollet el repartiment es faria fins a desembre de 1969. "La escuela de Gallecs hace 2 semanas que no recibe los botellines de leche porque el cupo se ha reducido este año y las 2 últimas semanas no han recibido ninguna cantidad".²⁸

²⁶ Conegut popularment com a Ca la Carmela (1922-1955) o Ca la senyoreta Carmela Arbussà, aquesta escola va ser col·lectivitzada durant la Guerra i, a partir de 1939, passà a anomenar-se Col·legi del Sagrat Cor de Maria.

²⁷ El Col·legi Sant Jaume (1930-1972) era conegut popularment amb el nom de Cal Tosquella, en referència al mestre que portava el centre, Jaume Tosquella.

²⁸ JME 09/12/1969

L'escassetat també la van patir els mestres, que es van haver d'espavilar com podien per sobreviure: demanant gratificacions i allotjament a l'Ajuntament, fent repassos particulars, cobrant permanències als alumnes...

Pel decret de 16 de juny de 1950, els ajuntaments estaven obligats a facilitar als mestres nacionals de la localitat casa-habitació per a ells i els seus familiars o la indemnització equivalent, lliure de càrregues fiscals. A Mollet hi va haver dues cases per als mestres: un primer bloc al carrer de Palaudàries per als mestres dels Col·legis Nous, amb sis habitatges, i un segon bloc amb setze habitatges per als mestres del Nicolás Longarón, al carrer del General Mola (actual Francesc Macià).

1.2. La gratificació dels mestres. Les permanències

Abans de la Guerra, l'any 1935, els mestres de les escoles de la Generalitat cobraven de l'Ajuntament 100 pessetes per una hora extraordinària. L'any 1940 els mestres de l'Escola Graduada demanen a l'Ajuntament la quantitat que abans del Glorioso Movimiento Nacional rebien de l'Ajuntament en concepte de gratificació per la classe extraordinària. Argumenten que a d'altres pobles ja l'han tornada a concedir.²⁹

L'any 1959 l'Ajuntament pagava 413,75 pessetes de gratificació a cada mestre, quantitat que es considerava insuficient comparada amb el cost de la vida, per la qual cosa l'alcalde, a petició del director de l'Escola Graduada de nens, autoritza els mestres a rebre 10 pessetes mensuals dels seus alumnes.³⁰

Al 1964 la subvenció de l'Ajuntament per l'hora de classe extraordinària es continua considerant insuficient i donat que no es pot pagar més s'acorda, a proposta del mestre Coll, reduir el temps a mitja hora.³¹

L'any 1969 s'acorda autoritzar el rebut fins a 75 pessetes mensuals, però en el cas de les famílies nombroses que ho sol·liciten, es farà una reducció del 50 %.³²

"A l'escola ens feien pagar una peseta cada setmana, si la portaves el dilluns et donaven un aniset, si la portaves més tard ja no te'l donaven." (Amor Bastida, Col·legis Nous)

"Si volies pagaves tres o cinc pessetes i feies una hora extra de cinc a sis de la tarda." (Josep Coma, Col·legis Nous)

1.3. Organismes oficials que regulaven l'ensenyament a Mollet. La Junta Municipal d'Ensenyança³³

Al novembre de 1939 té lloc la constitució de la Junta Municipal d'Ensenyança. Els components van ser: com a president, l'Agustí Torrents, alcalde accidental de l'Ajuntament de Mollet; el capellà Josep Casanovas, en representació de la parròquia; el Dr. Bonaventura Puigcercós, inspector municipal de Mollet; Vicenç Solà i Enric Guiu, com a regidors de l'Ajuntament; Andreu Sisó, en representació dels mestres; Miquel Aliguer, en representació dels pares de família, i la Sra. Antònia Tintó, en representació de les mares.³⁴

Aquesta Junta seria dissolta i substituïda per la Comissió Local d'Educació,³⁵ constituïda al juny de 1944. Com a novetats destaquem la incorporació del cap local de FET y de las JONS i del

²⁹ Caixa 4093. AHMM

³⁰ JME 01/10/1959

³¹ JME 30/01/1964

³² JME 11/11/1969

³³ Dins el període estudiat, aquest organisme va tenir diverses denominacions com Junta Local de Primera Ensenyança o Junta Municipal d'Ensenyança Primària.

³⁴ Expedient 2559. CAIXA 4093. AHMMV

³⁵ Es constitueix per l'Orde de 26 novembre de 1942

delegat local del Frente de Juventudes. Estava presidida per l'alcalde, Ramon Negre, i integrada pels següents vocals: el capellà, Josep Casanovas; el cap local de la FET y de las JONS, Josep Molas; el metge, Jaume Feliu; el delegat local del Frente de Juventudes, Josep Erra; el delegat local del SEM, el camarada Francisco de Cases Vilache i el secretari de l'Ajuntament, que actuava de secretari de la Comissió, Nicolás Godina.³⁶

1.4. L'agrupació de mestres i l'associació de pares

El règim es va voler assegurar, si no l'adhesió dels mestres a la seva causa, com a mínim no tenir cap oposició. D'aquí el procés repressiu que van patir els mestres, la vigilància a la qual van estar sotmesos i les prohibicions sobre l'associacionisme.

Durant tot el període no es va donar cap tipus de conflicte, totes les reivindicacions dels mestres van anar en el sentit de demanar a la Inspecció i a l'Ajuntament unes millors condicions per a l'escola, per als alumnes i per a ells mateixos.

No serà fins a finals d'aquesta època que es començarà a observar algun tipus de moviment associatiu dels mestres per canviar el sistema d'ensenyament franquista.

L'any 1965 començava a funcionar a Barcelona, d'una manera clandestina, l'Escola de Mestres Rosa Sensat. Les raons que van impulsar la creació d'aquesta escola de mestres venien de la constatació de la poca preparació que rebien els docents durant la seva

formació, que repercutia desfavorablement en la seva tasca a les escoles. La participació dels mestres de Mollet en aquest nou corrent, però, serà minsa.

Al 1966, uns anys més tard de la fundació de l'Associació Rosa Sensat, s'organitza la primera escola d'estiu per mestres. A Mollet té poca repercussió: "L'any 1966 vaig assistir als cursos de Rosa Sensat, jo estava treballant al parvulari de l'Acadèmia Mollet, a l'escola no em van posar cap problema, és més, m'ho va pagar el director (...). En aquella època cap mestre de Mollet anava a Rosa Sensat". Serà al 1970 quan té lloc l'escola d'estiu a Granollers, en la qual prenen part alguns mestres de la zona per tal de dur a la pràctica noves maneres d'ensenyar.³⁷

Amb motiu de la celebració del Dia del Mestre de 1965, amb l'assistència de tot el professorat de Mollet, el tinent d'Alcalde, Sr. Manuel Collazo,³⁸ va proposar la creació d'una agrupació de mestres de Mollet. La idea va ser molt ben acollida i es va formar una comissió per organitzar-la, formada pels directors de les diferents escoles de Mollet: el Sr. Coll, dels Col·legis Nous; el Sr. Viñas, de l'Acadèmia Mollet; el Sr. José M. Gervilla, de l'Acadèmia Sant Josep;³⁹ el Sr. Collazo, del Col·legi Sant Jaume i el regidor de Cultura, el Sr. Joan Ventura. Tots ells sota la presidència del capellà, Mn. Josep Carbonell.⁴⁰

El primer curs que ens consta organitzat per a mestres és un curs de catequesi al mes de gener de 1970, que va tenir lloc al Casal Cultural.

³⁶ Expedient 3086. Caixa 4095. AHMMV

³⁷ La Rosa M. Securún l'any 1970 va participar a la comissió organitzativa de les primeres escoles d'estiu per a mestres del Vallès Oriental, que van tenir lloc a Granollers, i l'any 1983 forma part de la Junta Gestora del Casal de Mestres de Mollet. Des dels seus inicis ha estat vinculada als moviments de renovació pedagògica de Catalunya. Des del 2000 fins al 2004 ha estat presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

³⁸ En Manuel Collazo Cajaravilla va ser tinent d'alcalde a la corporació municipal del Fermí Jaurrieta.

³⁹ Aquest col·legi va funcionar entre els anys 1965-1977

⁴⁰ Vallès, 01/12/1965

“Asistieron a las sesiones numerosos maestros de la comarca para comprobar las nuevas orientaciones pastorales dictadas para la formación de la fe en el niño (...) Esta ha sido la primera de una serie de actividades encaminadas al perfeccionamiento profesional del maestro.”⁴¹

El segon curs es farà al maig del mateix any i el tema versarà sobre les matemàtiques.

“Se ha celebrado un cursillo de didáctica de las Matemáticas, con asistencia de más de cien maestros nacionales y privados procedentes de pueblos de toda la zona de Inspección con la colaboración económica del Ayuntamiento.”⁴²

Quant al tema de les associacions de pares, els esments a aquest tema durant aquesta època són escassos. Al desembre de 1969 una mestra, la Srta. Sabrido, exposa davant de la Junta Municipal d'Ensenyança la conveniència de crear una associació de pares dels alumnes de les escoles de Mollet, tot fent referència a la que ja existia durant la República: “La Asociación ya había existido en años anteriores a 1936, fue muy provechosa para la escuela, adquirió material, organizaba excursiones en autocar (...)”⁴³ El representant de l'Ajuntament respondrà que el tema està en estudi.

1.5. Les escoles públiques de 1939

1.5.1. Col·legis Nous (1925-actualitat)

Acabada la Guerra, les escoles romandran tancades fins que es faci la depuració de funcionaris. “No procede la apertura de la Escuela hasta recibir órdenes del ministerio de Educación de

Primera Enseñanza, ni parvularios.”⁴⁴

Els Col·legis Nous es van tancar el 24 de gener de 1939, tres dies abans de l'ocupació de Mollet per les tropes franquistes, i es tornaran a obrir al mes de maig del mateix any en unes circumstàncies encara confuses i precàries. Els mestres estaven sent sotmesos a un procés de depuració, els llibres i les pautes d'ensenyament encara no havien arribat i a l'escola hi mancaven recursos materials.

A aquesta escola majoritàriament hi anaven els fills de les famílies amb menys recursos econòmics, que no podien pagar les escoles privades.

Els Col·legis Nous, amb el nom oficial d'Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès, era l'única escola pública a Mollet i funcionava des de l'any 1925. Comptava amb una classe de pàrvuls i sis de primària, tres per a nens a l'ala esquerra de l'edifici i tres per a nenes a l'ala dreta. Al davant de cada classe hi havia un professor. L'any 1939 eren quatre dones i tres homes.

“En el pati, del cantó del nens hi havia dos avets immensos, i al pati de les nenes hi havia moreres i arbres fruiters (...) als matins quan entràvem, el director al peu de l'escala amb una galleda amb fruita ens en donava una peça per a cadascú (...)” (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

Els mestres que treballaven als Col·legis Nous, un cop es tornen a obrir les escoles al 1939, eren l'Artur Barres, el Jaume Coll, l'Andreu Sisó, la Margarida Delclòs, la Trinitat Falgueras, la Perpetua Jiménez i l'Aurora Santamaría.

L'any 1942, quan el procés depuratiu dels mestres⁴⁵ s'hagi acabat, s'hau-

⁴¹ Vallés, 31/01/1970

⁴² JME, 14/05/1970

⁴³ JME, 09/12/1969

⁴⁴ Acta municipal del 24/03/1939 AHMMV

⁴⁵ Vegeu article de SUAREZ, M. A. “La depuració dels mestres de les escoles nacionals de Mollet a la postguerra”. Notes, 34

ran produït alguns canvis: la Margarida Delclòs, que presentarà la baixa voluntària, serà substituïda per la Fuensanta Molina; la Perpetua Jiménez, que serà depurada i separada del cos de mestres, és substituïda per la Maria Gené, i la plaça del mestre Andreu Sisó, que marxarà a treballar a Osca, serà ocupada per José M. Pérez Benavente.

Al llibre d'actes de les escoles podem seguir la situació jurídica per la qual van haver de passar el mestres:

“Don José M Pérez Benavente, maestro propietario de la Línea, posesionado de esta Escuela en virtud de nombramiento provisional por consorte de Dª M. Aurora Santamaría Zamora; Don Jaime Coll que cesó en esta escuela el 9 de abril de 1941 trasladado a León por sanción y repuesto nuevamente en virtud de revisión de expedientes sin sanción alguna y posesionado el día 10 de febrero del corriente año y Don Arturo Barres igualmente baja en ésta el 24 de febrero de 1941, trasladado a Burgos por sanción y repuesto nuevamente en virtud de revisión de expediente con sanción de suspensión de empleo y sueldo por tres meses y no poder ejercer cargos directivos ni de confianza, posesionado en esta escuela en 28 de febrero del corriente año.”⁴⁶

La majoria d'aquest grup de mestres va treballar a Mollet durant molts anys i alguns fins a la seva jubilació. Destaquem l'Artur Barres, que va treballar a Mollet des de 1934 fins al 1964; el Jaume Coll, de 1934 a 1978; la Trinitat Falgueras, de 1934 a 1961; la Victòria Garcés, de 1952 a 1978; el José M. Pérez Benavente, de 1936 a 1965 i l'Aurora Santamaría, de 1934 a 1961.

Figura 8. Grup dels mestres històrics dels Col·legis Nous. Darrera i d'esquerra a dreta, José M. Pérez Benavente, Jaume Coll, Trinitat Falgueras i Artur Barres; davant i al centre, Aurora Santamaría acompanyada de Maria Gené i Fuensanta Molina. Curs 1941/42. Font: Aurora Pérez Santamaría

Va haver-hi dos matrimonis pedagògics durant molt de temps, la parella formada per José M. Pérez Benavente i Aurora Santamaría i la de Jaume Coll i Victòria Garcés.

Els directors d'aquest període van ser Andreu Sisó, primer director després de la Guerra al 1939; Jaume Coll, director des de 1942 fins a 1948 (i el curs 1965-66); José M. Pérez Benavente, des de 1948 fins al 1965; Àngel Marín (director propietari per concurs oposició al 1966) de 1966 fins al 1969 i Joan Moral, elegit director pel claustre de professors al setembre de 1970. Quant a les dones, destaquem Aurora Santamaría, que va ser directora de l'Escola Graduada de Nenes des de 1935 fins l'any 1961, i Teresa Ferres, que va ser directora de la Graduada de Nenes des de 1962, segurament fins que va marxar, el 1968.⁴⁷

⁴⁶ Llibre d'actes dels Col·legis Nous, 01/03/1942

⁴⁷ La Srta. Asunción Sabrido podia haver estat la directora dels Col·legis Nous el curs 1969-70 entre les direccions d'Àngel Marín i Joan Moral.

Podem fer un seguiment de les condicions dels Col·legis Nous a través del llibre d'actes i del llibre de visites de l'inspector escolar, malgrat que només es conserven els de les escoles de nens i fins i tot aquests no estan complets.

Al mes juny de 1939 es constitueix la primera Junta de Mestres de l'escola masculina amb Andreu Sisó com a director, Artur Barres com a vocal i Jaume Coll com a secretari.

Un any més tard de l'obertura de les escoles, es rep la primera visita de l'inspector, Emilio Soler, el qual reconeix que a l'ensenyament encara li falten directrius i reconeix que "(...) mientras la superioridad no dé las debidas orientaciones, se redacten los correspondientes programas al objeto de ir avanzando con paso firme en las enseñanzas propias de cada una de las materias de la escuela primaria". Lloa les excel·lents condicions de capacitat i higiene de l'escola i el seu espaiós jardí. Explica que l'escola de nens està organitzada en tres classes: la de primer grau, a càrrec del mestre Artur Barres, amb una matrícula de seixanta-cinc nens (en aquells moments de la visita, a la classe n'hi havia cinquanta-sis); la de segon, amb el mestre Andreu Sisó, amb una matrícula de quaranta-cinc alumnes (en el moment de la visita n'hi ha trenta-dos), i la de tercer grau, amb el mestre Jaume Coll, amb una matrícula de trenta-sis nens (però el dia de la visita n'hi ha vint-i-sis). És a dir, falta un 22 % de l'alumnat. L'inspector fa una crida als tres mestres per regularitzar l'assistència dels alumnes, han de fer un estudi de les faltes, classificant-les en justificades i en les de simple negli-

gència dels pares. S'ha d'estimular els nens i els pares i s'ha de reclamar el suport de l'alcalde perquè amb la seva autoritat corregeixi l'abandonament de les famílies.

L'inspector proposa establir un sistema de premis als alumnes més aplicats, per millorar-ne la instrucció: als més aplicats se'ls donaria un diploma pel bon comportament durant el període escolar.⁴⁸

En les visites dels inspectors un tema recurrent serà la massificació de les classes i, al mateix temps, la falta d'assistència dels alumnes. Hi ha poques referències a la labor pedagògica. Recullo les cites de les que tenim constància en què es tracta el tema de l'ensenyament:

"(...) que para principios del curso escolar se redacten programas escolares que estén adaptados a las necesidades y características de la población."⁴⁹

"Como trabajos manuales se recomienda el cultivo de algunas plantas en el jardín de la escuela y la construcción de cuerpos geométricos en barro o cartón."⁵⁰

"(...) que se inicie a los alumnos en el aprendizaje del Sistema Métrico Decimal (...) que el aprendizaje de la lectura sea de palabras completas y no silábicas."⁵¹

Al curs 1940-41 l'escola començarà amb una matrícula de 284 alumnes (cent cinquanta-quatre nens i vuitanta-set nenes) i es diu que tenia capacitat per a tres-cents cinquanta. Comptava amb sis aules de primària i un parvulari. Al 1955 la matrícula és de 428 alumnes (cent noranta-vuit nens de primària i cent seixanta nenes, més se-

⁴⁸ Llibre de visita ordinària d'Inspecció, Col·legis Nous, 17/05/1940

⁴⁹ Llibre d'actes dels Col·legis Nous, 15/05/1940

⁵⁰ Llibre de visita ordinària d'Inspecció, Col·legis Nous, 17/05/1940

⁵¹ Visita d'Inspecció, 19/11/1949. Inspector Paulino Usón

tanta de pàrvuls, trenta-set nens i trenta-tres nenes).

L'any 1959 l'inspector d'escola visita el col·legi i deixa constància de la labor dels mestres en aquests termes:⁵²

"Jaime Coll, maestro culto, bien preparado y trabajador. Es además Secretario de la Junta Municipal de Enseñanza Primaria y secretario del Centro de Colaboración de esta zona. También actúa de Secretario en el tribunal que juzgó los aspirantes al Certificado de Estudios Primarios. (...) Un gran maestro. Esta Inspección premia su labor con "Voto de gracias".⁵³

"José M. Pérez Benavente. Maestro prestigioso y culto que siente su profesión y trabaja con celo y entusiasmo. Como director excelente, pues su competencia y prestigio dan a esta graduada un rango elevado ante autoridades y población en general. Es Presidente del Centro de Colaboración de esta zona. Vocal de la Junta Municipal y de la Comisión examinadora de Estudios Primarios. (...) Esta Inspección premia su labor con "Voto de gracias".

"Arturo Barres. Prestigioso maestro con 37 años de servicios. (...) Esta Inspección premia su labor con "Voto de gracias".

"Jo associo cada mestre amb una feina: el Sr. Barres per fer treballs manuals, anàvem a la bòvila a buscar argila i ens feia fer figures amb el fang; el Sr. Benavente per dibuixar, i el Sr. Coll per fer problemes (...). Al mes de juliol ens tenien recollits a l'escola, pagàvem tres pessetes." (Josep Galobardes, Col·legis Nous)

"El Sr. Barres ens llegia contes, era molt bo." (Josep Coma, Col·legis Nous)

"A l'hora del pati sèiem a les escales del pati i el Sr. Barres ens llegia contes d'en Joan Amades." (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

"La meva primera professora va ser la Miralda Puig, la recordo molt guapa i molt elegant, molt distingida, amb els llavis perfectament pintats i la cara il·luminada per un somriure." (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

"Als vuit anys em van canviar de classe a mi i a totes les meves companyes, era la segona classe. La professora es deia Remedios Casanovas, era d'edat avançada, amb els cabells blancs com la neu, amb la veu molt melosa i supercarinyosa i molt pacient (...). A meitat de curs es va posar malalta i al poc es va morir (...). El tercer grau era l'última classe, hi havíem d'assistir fins als catorze anys, era una classe plena, n'érem vint-i-vuit. La professora, l'Aurora Santamaría, d'aspecte molt elegant i molt refinada, la vaig admirar de seguida. Tenia al seu marit, el Sr. José M. Benavente, de professor amb els nois i era un gran professor, molt jovial i amable, sempre somreia." (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

"La Srta. Miralda era de la Bisbal, va venir represaliada amb un fill, el marit li van matar a la Guerra." (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

A partir de 1955 es podia estudiar comerç amb el professor José M. Pérez Benavente, les classes es feien després de l'horari de l'escola i estaven adreçades sobretot a les noies que acabaven la primària i volien preparar-se per poder treballar en una oficina o despatx. En Pérez Benavente va ser autoritzat pel Ministeri d'Educació Nacional per fer classes d'iniciació professional a l'Escola Graduada de Nens de Mollet en la mo-

⁵² Visita d'Inspecció, 29/0/1959. Inspector Nicolás Longarón

⁵³ El voto de gracias suposava un reconeixement pel seu treball professional.

dalitat de tècniques mercantils.⁵⁴ Aquesta classe es faria en unes condicions una mica precàries: quan el mestre demani a l'Ajuntament una màquina d'escriure perquè els seus alumnes puguin fer les pràctiques, l'Ajuntament li ho denegarà al·legant que no hi havia diners.⁵⁵

“Mi padre realizó los cursillos de Iniciación Profesional, modalidad administrativa en 1952 y los completó en el 53. Tenían que regir escuelas de iniciación profesional que se irían creando, pero que no fue así, es decir no se crearon. Se tuvieron que limitar a dar una clase diaria, al terminar el horario escolar.” (Aurora Pérez Santamaría)

“Per perfeccionar els meus estudis, vaig fer comptabilitat i tenidoria de llibres, em donava les classes el professor J. M. Pérez de sis a set de la tarda, anàvem junts els nois i les noies.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

El curs 1969-70 l'escola comptava amb una plantilla de disset mestres: Lluís Baró, Àngel Brioso, Jaume Coll,

Camila Escoda, Concepción Fernández, Manuel Fernández, Petra Galea, Victòria Garcés, Emília García, Isabel Garreta, Francisco Luque, Josefina Martínez, Anselmo Mena, Manuel Moraleja, Montserrat Munné, Rafael Redondo i Asunción Sabrido. Són els mestres que havien viscut l'escola franquista i ara, amb la nova Llei general d'educació, seran els encarregats de dur a terme la reforma educativa.

1.5.2. Escola Unitària de Gallecs (1893-1982)

L'escola de Gallecs era unitària de nens i nenes junts amb una sola mestra. Casualment les primeres mestres de la postguerra van tenir alguns conflictes amb els pares dels alumnes, que les van denunciar per considerar que no complien degudament amb els seus deures. De les mestres que hi van treballar, ens trobem als anys quaranta la Srta. Asunción Rin, als cinquanta la Srta. Eugènia Neira i als seixanta la Srta. Antònia Roca. L'escola va haver d'estar tancada uns mesos entre la jubilació de la Srta. Eugènia i l'arribada de la Srta. Antònia, temps que l'Ajuntament va aprofitar per fer obres de reparacions.⁵⁶

140

Figura 9. Mestres dels Col·legis Nous. Anys 1966-69. Dempeus i d'esquerra a dreta, la Sra. Soledad (dona del mestre Luque), Francisco Luque, Jaume Coll i, el darrer de la dreta, Manuel Fernández. Assegudes, d'esquerra a dreta, Maria Teresa Ferreres, ?, Victòria Garcés, Josefina Martínez, Asunción Sabrido i Conchita Fernández. Font: AHMMV

Figura 10. Escola de Gallecs, cantada de caramelles. Any 1965. Font: AHMMV

⁵⁴ Ordre 25/05/1955

⁵⁵ Circular 26/04/1956. AHMMV

⁵⁶ Vallés, 08/03/1967

El nombre d'alumnes va anar fluctuant entre els setze de l'any 1950, els trenta del 1960 i els vint de 1967. El curs 1969-70 la mestra titular era l'Encarnación Gómez. L'escola es va tancar l'any 1982.

1.5.3. Parvulari Municipal Barcala (ca la Barcala) (1933-1970)

Ca la Barcala era el parvulari municipal de Mollet, popularment la gent el coneixia pel cognom de la Srta. Joana Barcala. S'havia fundat durant el temps de la República i sempre va gaudir d'un gran nombre de nens, al curs 1940-41 declararà tenir una matrícula de cent dos alumnes (cinquanta-nou nens i cinquanta-tres nenes)

L'any 1967 el Parvulari Municipal passarà a dependre del Ministeri d'Educació. Al febrer de 1966 es constituirà el Consell Escolar Primari,⁵⁷ d'acord amb el Decret de 27 d'octubre de 1966. Amb aquest decret, l'escola municipal de pàrvuls passa a mans del Ministeri d'Educació, però la corporació municipal s'obliga amb la mestra parvulista propietària, la Carmen Murciano, que continuï en la seva funció, i li abona el sou amb diners del pressupost municipal fins que va causar baixa i va ser substituïda per una mestra nacional d'ensenyament primari. Així mateix també

passen al Ministeri d'Educació dues aules noves que havien d'entrar en funcionament al carrer de Terol. El mateix any 1967, l'Ajuntament aprovà l'ampliació del parvulari amb quatre aules més, adossades al grup escolar ja existent, en règim de patronat municipal. Rebrà el nom de Parvulari Municipal Barcala, en reconeixement a la tasca feta al llarg de vint-i-set anys

Figura 11. Alumnes de ca la Barcala amb la Srta. Carme. Curs 1961-62. Entre d'altres, X. Rocabayera, J. Solé, J. M. Vallcorba, V. Sarto i J. Valldeoriola. Font: AHMMV

com a mestra parvulista municipal, Joana Barcala Carbonell.⁵⁸

El 17 de maig de 1969 s'inaugura el nou Parvulari Joana Barcala. Al març del mateix any l'Ajuntament adquireix uns nous terrenys per tornar-lo a ampliar.⁵⁹ L'any 1970 s'incorporarà a l'Escola Nicolás Longarón.

"Hi havia dues classes, una de grans i una altra de petits. Els petitons teníem la Srta. Barcala, una dona alta i

⁵⁷ El Consell estarà format pel president, l'alcalde Jaurrieta; com a vicepresident, el capellà; com a vocals, el regidor Delegat de Cultura, l'inspector municipal de Sanitat, el director dels Col·legis Nous; un pare de família dels Col·legis Nous; una mare de família dels Col·legis Nous; l'inspector d'ensenyament primari de la zona; una de las mestres parvulistes, que farà de secretària i, com a interventor, un vocal delegat de cultura de l'Ajuntament. Caixa 4095. AHMMV

⁵⁸ Actes del Ple municipal, 01/08/1967 i 03/12/1968

⁵⁹ Acta municipal, 04/03/1969

tot un caràcter, dedicada plenament a cuidar nens, era la seva passió (...). Als cinc anys vam passar amb la Srta. Marrugat, amb menys personalitat però igual d'eficient. Hi havia alumnes molt riques i altres com jo, pobres. Això es notava en els seus vestits i en els regals que portaven a les mestres (...) No m'agradava anar-hi (...) jo plorava molt perquè la Srta. Barcala cridava molt i em feia por.” (Rosa Mauri, ca la Barcala)

1.6. Les escoles privades

La manca de centres públics a Mollet va propiciar el creixement de les escoles privades. Aquestes escoles, en general, es nodrien dels fills de les famílies que econòmicament estaven una mica més bé.

“A nivell de poble a les monges hi anaven gent més activa, era un altre nivell. Hi havia com una barrera invisible.” (Amor Bastida, Col·legis Nous)

A Mollet, abans de la Guerra, ja hi havia cinc petites escoles privades. Aquestes escoles, que reiniciaran les classes l'any 1939, seran els únics centres no públics que Mollet tindrà durant un bon període de temps. No serà fins l'any 1965 que es començaran a obrir noves escoles privades.

Quant als instituts públics d'ensenyament mitjà, a Mollet no n'hi hauria fins als anys setanta. Els joves que volien estudiar batxillerat s'havien de preparar a la privada a Mollet o als Col·legis Nous per després anar a examinar-se fora o directament marxar a estudiar als instituts de la zona: Granollers, Barcelona, Montcada...

“El que volia fer batxillerat el feia amb el Sr. Jaume Coll, que portava els alumnes de tercer grau i els de batxillerat junts. Els de batxillerat eren pocs, entre vuit i deu alumnes, entre ells un fill seu, el Font i un cosí meu, l'Antoni Naquí (...). Anaven a examinar-se

a Granollers.” (Josep Coma, Col·legis Nous)

“Molts nois anaven als germans de la Salle de Montcada, muntaven una furgoneta amb quinze o vint xicots (...). Les noies anaven a les monges a fer el batxillerat. Totes les meves conegudes de Mollet anaven a les monges.” (Josep Coma, Col·legis Nous)

“La majoria dels nens dels Col·legis Nous que feien batxillerat amb el Sr. Coll anaven a fer el tercer i quart de batxillerat a l'institut de Granollers.” (Rosa M. Securún)

La precarietat en què treballaven les escoles privades faria que no es poguessin legalitzar malgrat que portaven molts anys funcionant, però tampoc es podien tancar per la necessitat de les places escolars. Per legalitzar-les es requerien, entre d'altres, tres condicions:

- Que els edificis fossin adequats (l'arquitecte municipal ho havia de confirmar)
- Que les mesures sanitàries fossin apropiades (el metge ho havia de confirmar)
- Que el personal, professors, fossin titulats (aquest últim serà el problema més habitual)

Amb la finalitat de donar compliment a l'Ordre ministerial del 15 de novembre de 1945 de legalització de les escoles locals, la Junta Municipal d'Ensenyança es reuneix al maig de 1946 i deixa constància que tenien tramitada totalment la documentació per a la legalització del Col·legi de la Companyia de Maria-Lestonnac, que finalment serà autoritzat al 1949 i subvencionat al 1957, i el Col·legi del sagrat Cor de Maria de la Srta. Carmela Arbussà, que serà autoritzat al 1948.

D'altres privades no acabaven mai de tenir tots els permisos, ja fos per-

què feien trasllat de domicili, amplien dependències o es traspassaven a un altre propietari. Ens consta que, l'any 1948, encara estaven tramitant la documentació, i per tant no estaven autoritzades, l'Acadèmia Mollet de l'Arcadi Viñas, oberta al 1931 i que obtindria un permís provisional l'any 1959 i finalment el definitiu al 1967;⁶⁰ l'Acadèmia Ninou, que funcionava des dels anys trenta (i abans amb el mestre Llorenç Marrugat) i que obtindrà el permís provisional l'any 1957, i el Col·legi Sant Jaume, fundat pel Jaume Tosquella al 1930, que seria autoritzat provisionalment al 1960 amb el mestre Manuel Collazo, i de manera definitiva al 1967.

1.6.1. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

El Col·legi de la Companyia de Maria-Lestonnac era l'única institució religiosa dedicada a l'ensenyament a Mollet.⁶¹ Durant molt de temps va tenir un paper molt important en l'educació de les noies de Mollet i rodalies.

Acabada la Guerra, cap al mes d'abril de 1939, arriben a Mollet la mare superiora M. Mercè Cànoves i la M. Consol Prat, procedents de França, on s'havien refugiat durant el conflicte civil. A poc a poc van arribant les altres monges que s'havien refugiat a la zona nacional (Haro, Orduña, Oviedo...). De seguida van reprendre la reconstrucció de l'edifici i la recuperació del mobiliari que s'havia perdut. Al setembre l'escola obre les seves portes.

Durant molts anys l'ensenyament era exclusivament a càrrec de les mon-

ges fins als anys quaranta, quan comença a arribar professorat extern, i estava adreçat a la formació de nenes com a futures mares de família.

"Sempre ens parlaven que ens volien fer *señoritas*." (Pilar Molins, les monges)

Les monges seria l'escola de referència per una gran quantitat de les noies de Mollet que no anaven a l'escola pública. Des d'un començament l'escola ja va obrir amb un nombre elevat de matrícula i al llarg dels anys no faria més que créixer en alumnes i en ensenyaments impartits. El curs 1940-41 declara tenir una matrícula de 225 nenes i capacitat per acollir dos-cents cinquanta alumnes. El curs 1963-64 la matrícula total era de 445 alumnes; setanta-un de maternals, cent set de pàrvuls, cent cinquanta-quatre de primària, trenta-tres de comerç, seixanta-cinc de batxillerat i quinze noies a l'acadèmia nocturna.

Segons Assumpció Royo, membre de la comunitat molletana de religioses de Lestonnac, pel que fa a l'ensenyament l'escola sempre ha estat amatent a les necessitats de la població. Així, l'any 1947, època en què l'activitat fabril era important a la ciutat, s'iniciaven els estudis de comerç. El curs 1953-54 es comença a impartir batxillerat i el 1964 s'obre l'Acadèmia Lestonnac, un curs nocturn "pensat sobretot per a moltes noies que treballaven a les fàbriques i no podien assistir a classe si no era al vespre".⁶²

Al juliol de 1964 la corporació municipal acorda, juntament amb les religioses de la Companyia de Maria, sol·licitar a la Direcció General d'Edu-

⁶⁰ Ordre del 30/01/1967. BOE, 10/02/1967

⁶¹ Prèviament, les religioses de Sant Josep de Cluny (1904-1916) havien impartit classes i estrenat l'escola-convent (1908) que, més tard (1917), acolliria a les monges de la Companyia de Maria.

⁶² Any del centenari. La nostra escola fa 100 anys. Web <http://lestonnacmollet.org>

cació autorització per establir un col·legi lliure per a l'ensenyament mitjà femení de grau elemental de batxillerat a favor de la Companyia. Això suposava que les alumnes de batxillerat elemental de les monges es podien examinar a Mollet.⁶³ La petició venia justificada amb l'explicació que a la nostra vila no existia cap centre d'ensenyament mitjà femení, quan hi havia al voltant d'unes tres-centes alumnes de batxillerat. Se signarà un contracte privat entre l'alcalde Ramon Careta, en representació de l'Ajuntament, i la mare superiora de la companyia de Maria, Maria Capel, pel qual l'alcalde facultava la mare superiora per a l'establiment d'un col·legi lliure adoptat. La Companyia es feia càrrec de les obligacions educatives i l'Ajuntament assumia tota la responsabilitat jurídica i econòmica.

Al maig de 1965 el Ministeri d'Educació Nacional autoritza el col·legi lliure, que dependrà acadèmicament de l'Institut d'Ensenyament Mitjà Infanta Isabel d'Aragó de Barcelona. Com a professors, a proposta de la mateixa Companyia, serien nomenades la M. Àngels Rabal i la Joana Rustullet, amb els càrrecs de directora i vicedirectora respectivament.

El mateix any s'amplia l'escola "(...) vemos con inmensa satisfacción estas magníficas obras de ampliación del Colegio (...), unas cuantas niñas más se beneficiarán de la formación cultural, patriótica y religiosa, como es deseo de todos nosotros."⁶⁴

Al 1966 el col·legi compra el camp de futbol del pla de les Pruneres: "(...) hemos comprado el campo de fútbol (...) solo y exclusivamente por el bien

de nuestro alumnado. Hoy día no se concibe un colegio bien montado sin un campo de deportes. Este centro, como V. Ilma. sabe, no tiene otro sitio, fuera del citado campo, en donde poderse extender (...)." ⁶⁵

Al setembre de 1969 el Ministeri d'Educació Nacional (MEN) autoritzarà i subvencionarà l'ampliació de l'escola per a la creació de 580 places escolars d'ensenyament mitjà no oficial a Mollet i hi aportarà una subvenció de 5.800.000 pessetes per a les obres.

Durant molts anys es va considerar que, amb l'escola de les monges, el problema de l'escolarització de les nenes estava resolt. L'escola ha arribat fins als nostres dies amb una matrícula d'uns set-centes alumnes.

1.6.2. Acadèmia Mollet (1931-actualitat)

L'Acadèmia Mollet era una escola graduada privada mixta, fundada pel mestre Arcadi Viñas Prat al 1931. Durant la Guerra va ser col·lectivitzada i el 1939, quan torna l'Arcadi a Mollet, es tornarà a obrir. Als anys quaranta l'Acadèmia ja tenia una ampla oferta d'estudis, impartien pàrvuls, primera ensenyança (elemental i preparatori), cultura general, comerç, batxillerat, mecanografia, francès, anglès i classes d'adults. El curs 1940-41 declara una matrícula de 232 alumnes, cent setanta nens i seixantadues nenes (amb una capacitat de tres-cents). Al 1955 eren cent vint-i-nou alumnes (quaranta-quatre nenes).

Al 1952 comptava amb una classe de pàrvuls dirigida per la Maria Soldevila, una de nens, dirigida per l'Arcadi Viñas, i una de nenes a càrrec de la Margarita Ulied.

⁶³ La petició es fa aprofitant el Decret de 17/01/1963 del Ministeri d'Educació Nacional, que regulava l'adopció de col·legis lliures d'ensenyament mitjà elemental.

⁶⁴ Vallés, 24/07/1965

⁶⁵ Carta de la Rvda. M. Maria Capel a l'alcalde Fermí Jaurrieta. Caixa 4096. AMMW

Figura 12. Alumnes de l'Acadèmia Mollet amb les mestres Ulied, Monserdà i Soldevila. Entre els alumnes, T. Alemany, M. Fortuny, H. Salinas, T. Oller i M. Tarrés. Anys 40. Font: AHMMV

“L'acadèmia era un edifici de pisos i quan baixàvem per sortir, ja se sap que la canalla érem una mica cavallots i perquè baixéssim en silenci es posava el Sr. Viñas pare (que era el director) a baix i no se sentia ni una mosca, la veritat és que era un senyor que imposava molt i també feia córrer una mica la mà, pel que deien...” (M. Teresa Lluís, Acadèmia Mollet)

“A Cal Viñas vaig fer primària i comptabilitat (...). El Sr. Viñas era molt de dretes, ens feia fer instrucció militar al pati (...). Allà hi havia una barreja d'edats i de sexes; a baix, al subterrani, hi havia dues classes muntades amb els petits, alguns dels professors eren exalumnes que feien de professors abans de trobar una altra feina, al primer pis hi havia una gran sala de mecanografia, una classe de nois i una de noies, tot amb les portes obertes perquè el professor passés per les aules.” (Joaquim Cuní, Acadèmia Mollet)

L'acadèmia era l'escola privada de més anomenada al poble, la seva popularitat va fer que pogués anar creixent en nombre d'alumnes i en espai. El Sr. Viñas va saber donar-li una projecció social, participava en tots els actes polítics, organitzava festivals, concursos, conferències, van editar la revista *Amistad* com a òrgan de l'associació d'antics alumnes de l'Acadèmia... Al 1956 va celebrar les bodes d'argent amb activitats que van durar un mes. En van ser alumnes destacats Josep M. Suñé, Jordi Solé Tura

i Joan Aliguer, entre d'altres.

L'Acadèmia creix i no n'hi ha prou amb l'edifici històric de l'avinguda de Jaume I, de manera que l'any 1963 ocupen també uns locals a l'avinguda de Calderó⁶⁶ i, l'any 1971, encara amplien aules al mateix edifici històric.⁶⁷

A començaments de l'any 1963 l'Arcadi Viñas obre un parvulari (Guarderia Marrecs) al carrer de Sant Joan. Quan demana el permís a l'Ajuntament explica els motius de l'obertura del parvulari: “que deseando ayudar a resolver el acuciante problema de la falta de puestos escolares en nuestra querida Villa, ha abierto al público un parvulario”.⁶⁸ La mestra serà la Teresa Giralt. El parvulari va durar poc, va tancar al 1965.

“El parvulari del carrer Sant Joan el va muntar l'Arcadi i només va durar dos anys perquè al segon any els col·legis Nous van obrir matrícula de nens de quatre anys i se'ls en va anar tota la canalla”.⁶⁹

⁶⁶ Localització actual. L'any 1996, el centre canviarà de titularitat i passarà a dir-se Centre d'Estudis Mollet.

⁶⁷ Acta JME, 14/05/1970. AHMMV

⁶⁸ Expedient nou parvulari. Caixa 4096. AHMMV

⁶⁹ Testimoni de Rosa M. Securún

Al 1970 l'Acadèmia comptava amb dotze professors i quinze professores, a més del director, l'Arcadi Viñas. Tenia reconegut el batxillerat elemental de nois i autoritzat el superior també de nois; en canvi les noies de batxillerat s'havien d'anar a examinar fora, era lliure. Els nens de batxillerat s'examinaven a l'Institut Jaume Balmes i les nenes a l'Institut Montserrat, ambdós a Barcelona. Els alumnes de comerç s'examinaven a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils⁷⁰ de Barcelona.

1.6.3. Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1913-1963)

Al 1939 l'escola particular del Sr. Ninou es torna a posar en marxa. L'Acadèmia, que fins llavors era només per a nens, després de la Guerra va començar a acceptar nenes. Ocupava un pis de la plaça de l'Església (Cal Solà). Es feien classes de pàrvuls, elemental, mitjana i superior, comerç, idiomes i tenidoria de llibres. Els professors que van treballar eren el director, Emili Ninou, Gabriel Pujol, la Srta. Catalina

Gomis (a càrrec de la classe de nenes) i, com a auxiliars, Martín Ciffone i Joan Boté. Al novembre de 1939 amplia les activitats amb classes de pintura i dibuix artístic amb el professor Joan Castellsagués.

Al curs 1940-41 declara tenir una matrícula de 241 alumnes (cent cinquanta-quatre nens i vuitanta-set nenes).⁷¹ Al 1953 es trasllada al carrer de la Diputació, 41, i l'any 1963 el Sr. Ninou es retira de l'ensenyament i l'acadèmia es tanca.

"La meva mare deia que d'allí sortia amb la roba estripada (...) allà no fèiem res, jugàvem." (Pilar Molins, Acadèmia Ninou)

"El Sr. Ninou va tenir dues etapes: una abans de la Guerra, en què ensenyava molt bé, i una altra després. Llavors la seva classe era una disbauxa, però quan els alumnes havien de marxar per dinar els esperava a la porta amb un bastó (...)." (Pere Lluís, Acadèmia Ninou)

1.6.4. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

Va ser una escola privada de nenes amb classes de parvulari i primària. Havia estat fundada l'any 1922 per la Srta. Carmela Arbussà. Durant la Guerra va ser col·lectivitzada. Estava situada a l'avinguda de la Llibertat cantonada amb Pau Claris. A partir dels anys quaranta passa a ser una escola mixta. El curs 1940-41 tenia una matrícula de trenta nens: disset nens de pàrvuls i tretze alumnes de primària (un nen i dotze nenes).

La Srta. Carmela va fer de mestra a Mollet del 1922 fins al gener de 1955, quan es retira i es tanca l'escola.

Figura 13. Alumnes de l'Acadèmia Ninou i de ca la Carmela. Processó de Corpus, any 1946. Entre d'altres, Jaume Planellas, Ismael Manau i Martí Muñoz. Font: AHMMV

⁷⁰ Predecessora de l'actual Facultat d'Economia i Empresa de la UB

⁷¹ Cens escolar de 1940/41. Caixa 4093. AHMMV. Em semblen molts alumnes perquè els testimonis recorden que els alumnes del Sr. Ninou eren molt pocs.

Figura 14. Alumnes de la Srta. Carmela, l'any 1943. Entre d'altres, Josep Garriga, Andreu i Jaume Turu, Montserrat i Pepeta Domingo, Montserrat Martisella, Joan Gordi, Anna M. Bayo i Marta Puigdomènech. Font: AHMMV

“Cada dia ens feia fer un dibuix en una pàgina i sobretot havíem de posar la data i al final de curs ens ho donava com si fos una llibreta (...) havia un pati, amb una mica d'hort amb maduixes (...) el seu marit era el Sr. Suñé (...) a l'estufa posàvem peles de mandarina o taronja per treure la mala olor.” (Joaquim Cuní, Ca la Carmela)

1.6.5. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

Era una escola privada fundada pel Jaume Tosquella l'any 1930. Durant la Guerra Civil va deixar temporalment l'escola però després de la Guerra va reprendre les classes fins que es va jubilar. Hi havia tres aules: una de pàrvuls, una de nenes i una altra de nens.

Amb el Sr. Tosquella treballava la seva dona, la Cristina Oliver, que també consta com a directora i propietària, i la seva filla Pepita. Al curs 1940-41 declara tenir una matrícula de setanta alumnes (cinquanta nens i vint nenes). L'any 1944 oferien classes de pàrvuls, primària, comerç i idiomes.

El curs 1958-59, quan es jubila, en Jaume Tosquella traspassa l'acadèmia a Manuel Collazo. L'escola continuaria en la mateixa línia d'abans; a en Collazo l'ajudava la seva dona, l'Enriqueta, i la seva filla, la Pepi.

Va estar situada durant molt de temps al carrer de Berenguer III (avui, núm. 150-152). L'any 1969 va passar al carrer de Vicenç Fonolleda, 12 i havia ampliat l'oferta amb batxillerat, comerç i dibuix. El director i propietari era el Sr. Collazo.

“Vaig arribar a meitat de curs i van col·locar-me a les últimes files, passat un temps, el mestre em va canviar de lloc i em va posar davant de la seva taula (...) els alumnes de les primeres files eren més grans i vestien de forma diferent. Tots ells portaven pantalons de golf (...) mitjons de colors de rombes o figures geomètriques i sabates. En canvi jo, com la resta dels alumnes, portàvem espadenyes (...). Ara bé els meus companys de fila sempre em van tractar correctament. (...) el Sr. Tosquella era un home molt calmat, era

Figura 15. Sortida de l'Acadèmia St. Jaume a la cala Canyelles (Lloret de Mar), any 1960. Entre d'altres, César Paz, Joan Mas, Margarita Nules, Pepita Collazo, Montserrat Mas, els germans Montasell i Anna M. Busquets. Font: Montse Mas

148

un bon home, em va dir que el llibre no calia que me'l comprés, que ja me'l deixarien.” (Pere Lluís, can Tosquella)

“Tots els alumnes de l'escola érem de classe més aviat baixa: la majoria fills d'obrers de les fàbriques tèxtils de Mollet (...). El Sr. Tosquella s'encarregava de formar els nens, la seva esposa, la Sra. Cristina, de les nens més grans, i la filla, la Pepita, de les més petites. Era, per tant, un petit negoci familiar (...). Una de les coses que tots esperàvem amb il·lusió era el dia de Sant Jaume en què el Sr. Tosquella tenia per costum dur gelats, tot un luxe. (...) Cap a l'any 1958, més o menys, ens van comunicar que el Col·legi canviava de mans perquè el Sr. Tosquella es retirava i traspassava l'escola al Sr. Collazo. El sistema educatiu va continuar si fa o no fa el mateix: el Sr. Collazo, la seva senyora i la seva filla, la Pepi, seguirien portant el centre en la mateixa línia.” (Montserrat Mas, can Tosquella)

“Als dotze anys vaig anar a treballar i a les tardes anava a estudiar a l'acadèmia del Sr. Collazo fins als disset o divuit anys, en què ho vaig haver de deixar. El Sr. Collazo em va ajudar molt, era un bon mestre.” (Martí Turégano, Col·legi Sant Jaume)

Al 1972 en Manuel Collazo es retira i l'acadèmia tanca definitivament.

1.7. Les empreses i la formació

Les empreses van col·laborar en la formació de la població, l'exemple més clar el tenim amb la creació de l'Escola de Capacitació Social i Professional, en què van participar els industrials de Mollet. Un altre exemple és el de la Pelleria, que va posar en marxa al local del Tabaran una escola d'adults per a la gent de l'empresa. “Les classes les feien els mestres dels Col·legis Nous per guanyar-se una mica la vida.”⁷² També l'empresa Indústria Tèxtil Ibérica SA (ITISA), al 1964, va inaugurar una guarderia infantil per als nens dels seus treballadors en edat escolar.⁷³

Al 1950 comença la campanya contra l'analfabetisme, adreçada a tot el jovent que volgués treballar. Per ordre del Ministeri de Treball es demana que tots els treballadors entre els catorze i els divuit anys que haguessin d'ingressar en alguna empresa industrial tinguin el certificat d'estudis primaris.

La Junta Provincial contra l'Analfabetisme envià una circular a l'Ajuntament perquè demanessin a les empreses de Mollet una relació de tots els treballadors de catorze a divuit anys que no tinguessin el certificat d'estudis primaris. Les empreses hi van enviar la

⁷² Testimoni de l'Amor Bastida

⁷³ Vallés, 09/08/1964

llista dels seus treballadors sense certificat, amb el nom i el domicili.⁷⁴

L'Ajuntament publicava anualment un ban en què convocava exàmens per a la concessió del certificat d'estudis primaris, imprescindible per a contractes de treball. Els exàmens es feien als Col·legis Nous (l'única escola pública) a les sis de la tarda.⁷⁵

Per preparar per a l'examen del certificat, les escoles oferien classes d'adults. La Inspecció havia designat l'Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965) com a lloc oficial per fer les classes d'adults analfabets de tretze a vint-i-un anys. Les classes es feien durant els dies laborables en horari de set a nou del vespre. El mestre era Francisco Luque. L'any 1960 hi estudiaven vint-i nou alumnes.

Al 1963 es comença a elaborar un cens de promoció cultural. S'hi havien d'inscriure tots els treballadors entre els catorze i els seixanta anys i totes les treballadores fins als cinquanta anys que no tinguessin el certificat d'estudis primaris o un altre títol superior.⁷⁶ L'incompliment podia comportar multes des de 50 fins a 15.000 pessetes.

1.7.1. La formació professional

A l'octubre de 1949 es crearà l'Escola de Capacitació Social i Professional per iniciativa de l'Ajuntament i els industrials locals. Es crea sota la tutela del Patronat de Cultura Social, comptava amb la col·laboració de l'Escola Social de Barcelona i depenia del Ministeri de Treball. L'escola estava adreçada a la formació dels treballadors de les indústries locals.⁷⁷

El primer curs de formació professional industrial va començar el 9 de gener de 1950 i s'hi van inscriure vint alumnes. El director de l'escola, designat pel Patronat, va ser en Josep Molas (director de l'empresa Sederes Fàbregas). Les classes es feien als Col·legis Nous en horari de tarda, de set a nou. El requisit per entrar-hi era tenir complerts els catorze anys. El preu eren 15 pessetes d'inscripció i 5 pessetes mensuals.

Els professors que impartien classes eren reconegudes personalitats de Mollet: Josep Molas i Jacint Maurell, de la fàbrica tèxtil de Can Fàbregas; Pere Barenys i Lluís Bassas, de la Pelleria; Josep M. Parera, de la fàbrica tèxtil de Can Mulà; Josep M. Suñé i Arcadi Viñas, professor i director de l'Acadèmia Mollet, respectivament; Francesc de Casas i José M. Pérez Benavente, mestres nacionals; Mn. Josep Català, regent de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet; Plàcid Moreno, de Ferrocarrils de Catalunya SA; Joaquim Calduch, aparellador, i Bonaventura Puigercós, inspector municipal de Sanitat.

Les matèries que s'impartien eren: previsió, assegurances socials i higiene, història del treball, legislació del treball, història dels moviments socials, geopolítica, política social de l'Església, reglamentació del treball, temes econòmics i història d'Espanya. Les especialitats que s'oferien eren la tèxtil, la d'adobers i oficis varis.⁷⁸ El curs es completaria amb una sèrie de conferències mensuals organitzades pel Patronat i impartides pels mateixos professors.

⁷⁴ Circular amb data de 31/10/1953

⁷⁵ Expedient 2959. Caixa 4095. AHMMV

⁷⁶ Decret de la Presidència del Govern 10/08/1963

⁷⁷ Vallés, 23/10/1949

⁷⁸ Vallés, 15/01/1950

Un dels promotors d'aquesta escola va ser el regidor Plàcid Moreno, que va fer de president de l'associació d'antics alumnes a Mollet de l'escola de formació social de Madrid pel fet de ser-ne l'alumne més antic. També va tenir el seu reconeixement l'alcalde Ramon Negre, que va ser nomenat soci d'honor pel suport donat a la creació de l'escola.⁷⁹

Al curs següent, el 1950-51, ja es demanarà un examen d'ingrés per entrar i els que no el superaven havien de fer un curs de preparació.

L'oferta s'amplia i s'imparteix el curs preparatori i primer d'oficial industrial de totes les especialitats (mecànica, electricitat, tèxtils, fusteria i paleta).

Al juny de 1951 hi haurà una delegació de l'escola que marxarà amb onze alumnes a fer un curset a Madrid, becats pel Ministeri de Treball. A la tornada, en un acte de promoció, se'ls van concedir premis a Pere Fandos, Joaquim Cuní, Joan Suñé i Josep Guerra. També es va concedir un premi de comportament a Joaquim Cuní i un d'especial a Jaume Xufre, de la promoció anterior, pels treballs regulars durant el curs.

"A Madrid era una escola social, ens explicaven els drets dels treballadors, quan l'amo es passava de rosca què havíem de fer (...)." ⁸⁰

El curs 1951-52 l'escola comença a fer una adaptació al pla d'ensenyament professional de l'Escola del Treball de Barcelona. Es canvia l'oferta d'assignatures, se'n suprimeixen algunes de contingut més teòric i es canvien per assignatures més tècniques. Les matèries que s'oferien eren: aritmètica i àlge-

bra, geometria pràctica, dibuix lineal, física elemental, mecànica elemental, elements d'electricitat, doctrina social de l'Església, història del treball, legislació del treball i història dels moviments socials. Els cursos d'especialització s'organitzaven sempre que ho sol·licitessin un mínim de sis alumnes.

"Quan feia últim curs de comptabilitat a can Viñas vaig començar a anar els vespres al curs de formació social als Col·legis Nous (...). Al segon any, 1951, ja estava treballant a la fàbrica (Can Fàbregas) i em deixaven sortir abans per anar a escola. Més endavant, quan vaig pujar de categoria, ja no em deixaven sortir; el Sr. Molas em va dir que em podia matricular a l'Escola Industrial de Barcelona i fer el curs per correspondència. El Sr. Molas es va oferir a ajudar-me en els estudis fora de l'horari de la feina (...). Ell pensava que la formació ho era tot. Quan vaig anar a l'Escola Industrial, amb el que havia fet a Mollet ja tenia el preparatori i vaig passar a primer curs (...). De Mollet eren una colla de dotze o catorze que a poc a poc ho van anar deixant. Havíem d'anar dos dies a l'any a examinar-nos a Barcelona, els de Mollet aprovàvem tots." ⁸¹

El curs 1952-53 el Patronat acorda convertir l'Escola de Capacitació Social i Professional en Escola de Formació Professional. El pla d'estudis s'adaptarà a l'Escola del Treball de Barcelona i els alumnes de Mollet seran alumnes oficials, per correspondència, de l'escola de Barcelona.

El nombre d'alumnes va anar creixent. De vint alumnes el primer curs a vint-i-vuit alumnes el curs 1952-53. Al curs preparatori, setze alumnes; primer

⁷⁹ Acta municipal 18/03/1951

⁸⁰ Testimoni d'en Joaquim Cuní

⁸¹ Testimoni d'en Joaquim Cuní

curs d'oficial d'indústria teixidor, tres alumnes; primer curs d'oficial industrial mecànic de taller, dos alumnes, i set alumnes lliures (oients). Al 1953-54 el nombre de matriculats va ser de cinquanta-tres i van acabar el curs divuit alumnes.

Al 1955 es promulga la Llei de formació professional industrial i el Patronat pensa que és una oportunitat per demanar al Ministeri d'Educació la creació d'una escola de treball pròpia. Es vol aconseguir que l'escola de Mollet tingui el reconeixement d'escola oficial, categoria de centre autoritzat per poder demanar els ajuts econòmics, però per aconseguir ser un centre oficial havia de complir uns requisits mínims com era, entre d'altres, disposar d'unes instal·lacions en condicions.

L'octubre de 1955 l'alcalde, com a president del Patronat de Cultura Social, envia als industrials de Mollet una circular en què els demana el seu compromís de pagar una quota anual proporcional al nombre de treballadors empleats (fins al moment era voluntària i no permanent). Les gestions per aconseguir l'aprovació dels industrials es van allargar i a l'octubre de 1957 ja es pot parlar d'una acollida favorable a la creació d'una escola local de formació professional. Es volia construir un nou edifici destinat a escola, tot aprofitant la cessió de terrenys i les col·laboracions econòmiques de les empreses (col·laboracions que vorejaven el milió de pessetes). De moment las classes van continuar a las aules dels Col·legis Nous.⁸²

Al 1964, amb la inauguració del Casal Cultural i la formació de la Comunitat Econòmica Industrial Pro-Cultura entre els industrials de la vila,

es donarà a l'Escola de Formació Professional un caire nou. L'escola passa a ser una secció del Casal i les classes es duran a terme a la tercera planta de l'edifici, condicionada com a escola.⁸³

El curs 1964-65 serà el primer any en el Casal Cultural de l'Escola de Formació Professional. El pla d'estudis seguirà el de l'Escola del Treball de Barcelona.

Els estudis que s'oferiran eren: curs d'iniciació per a l'ingrés al primer curs oficial industrial; primer curs d'oficial en diverses branques del metall, electricitat, tèxtil, fusta i construcció; curs d'iniciació per a l'ingrés al primer curs de delineants mecànics i de la construcció, i primer curs de delineant, comú a les dues especialitats.

Amb la constitució del Casal Cultural, en Josep Molas va passar a ser vicepresident de l'Escola de Formació Professional, juntament amb Josep M. Parera, i el mestre Jaume Coll en va ser el director. El president del Casal era en Francesc Pallarès, també director de la Pelleria.

Durant tot el temps de funcionament, l'escola va mirar d'anar adaptant-se al moment i no va deixar d'innovar. El curs 1969-70, com a novetat, va oferir un curs especial per a operaris de primera que volguessin obtenir el títol d'oficial industrial en les especialitats de mecànica (ajustador torner), electricitat (instal·lador muntador) i dibuix (industrial delineant). Per inscriure's en aquest curs seria necessari ser major de disset anys i acreditar dos anys d'antiguitat com a operari de primera. Conjuntament, s'oferien cursos de preaprenentatge (alumnes de dotze i tretze anys), oficialia industrial (a partir de catorze anys), ajustador matricer

⁸² Vallés, octubre de 1957

⁸³ Vallés, 09/08/1964

mecànic, torner mecànic, instal·lador muntador electricista i delineants industrials.

El local del Casal Cultural era provisional, mentre es construïa un edifici nou per a l'escola, però al 1975 només disposaven dels terrenys per a la construcció.

"S'ha previst ja la construcció de nous grups escolars en una zona de recent adquisició, a la sortida de la població en direcció a Barcelona, entre la via del Nord i la carretera nacional, on existeix la Creu missional. Està previst un nou grup escolar, una Escola de Formació Professional i un parvulari."⁸⁴

El mateix any 1975, per iniciativa de l'alcalde Jaurieta, juntament amb el regidor d'ensenyament Feliu i un grup de mestres dels Col·legis Nous, es va aconseguir que per al curs 1975-76 es creés la secció de formació professional a Mollet, que dependria de l'escola de formació professional de Badalona, amb les branques de delineació i electricitat.⁸⁵ L'escola es va instal·lar a la masia de Can Mulà, cedida per l'Ajuntament amb aquesta finalitat.⁸⁶

Al curs 1977-78 passen a ser una entitat independent de Badalona, amb la creació de l'Escola de Formació Professional de Mollet del Vallès i en trien el primer director, en Joan Moral. Finalment, l'octubre de 1979 es farà el trasllat al nou edifici construït per hostatjar-hi el centre, actualment reconvertit en l'Institut Mollet del Vallès.

2. Segona etapa, el desenvolupament tecnocràtic de 1957 a 1975

Els canvis econòmics i socials dels anys cinquanta i, sobretot, dels seixanta, acabaran afectant directament el

sistema educatiu, que culminarà amb la posada en marxa de la Llei general d'educació (LGE) l'any 1970. Aquesta llei no solament afectava l'ensenyament primari sinó que abastava tot el sistema educatiu. L'ensenyament s'estructura en quatre nivells: preescolar, educació general bàsica (EGB), ensenyament mitjà (BUP i COU) i ensenyament universitari.

La primària es converteix en l'EGB, un ensenyament obligatori i gratuït dels sis fins als catorze anys. Constava de vuit cursos, que primer es van dividir en dues etapes (primera etapa els cinc primers cursos i segona etapa, els tres restants) i més tard (1981) en tres cicles: inicial, mitjà i superior.

La nova llei va suposar un pas molt important en la generalització de l'escolaritat dels alumnes fins als catorze anys. La qualitat dels ensenyaments va millorar substancialment, alhora que s'ampliaven el nombre de coneixements de cada matèria. Com a novetats importants, destaquen l'ensenyament mixt i la introducció de l'ensenyament d'un idioma estranger. D'una altra banda, es mantenia l'assignatura de religió.

2.1. El creixement demogràfic i l'ampliació de l'oferta educativa a Mollet

El creixement industrial que experimenta Mollet als anys cinquanta com a conseqüència del desenvolupament de les antigues indústries tèxtils, juntament amb l'extensió de noves fàbriques als polígons industrials a prop del riu Besòs als anys seixanta (Can Prat, Can Magre i Can Magarola) faran que la ciutat rebí una gran quantitat d'immigrants, que arriben per treballar en

⁸⁴ Vallés, 13/09/1975

⁸⁵ Ordre del 27/5/1975 publicada al BOE 17/07/1975

⁸⁶ Moreda, F. (2000)

aquestes indústries. La població passarà de 6.614 habitants l'any 1950 a 8.303 al 1960 i, a partir d'aquí, el creixement ja és espectacular fins als 20.212 de 1970. Només l'any 1966 es recull que s'han empadronat 1.095 persones. D'elles, 145 són procedents de Catalunya i, 952, d'altres zones d'Espanya.⁸⁷ (Els nascuts a Mollet durant aquest any són 4.255 i els arribats de fora en són 7.628).

Aquest augment de població crearà un problema urbanístic: no hi ha suficients habitatges per allotjar tota aquesta immigració i, en part, es responsabilitza els industrials de no solucionar el tema.

"El problema es la imposibilidad de conseguir una vivienda para crear un nuevo hogar o para alojar a las nuevas familias que por razón del crecimiento industrial de la población han de venir a residir aquí. Si el problema ha llegado a la gravedad actual es por causa de las industrias que se han ido instalando y creciendo en Mollet, justo fuera que estas mismas industrias contribuyeran en solucionar el problema. Aparejado al crecimiento industrial debería ir la construcción de nuevas viviendas."⁸⁸

Al 1953 es promulga la Llei de construccions escolars, que establia els sistemes de convenis entre l'Estat, els ajuntaments i les diputacions provincials per a la construcció d'escoles. Reformada pel Decret llei de 2 de juliol de 1964, determinava que els solars per a noves construccions d'escoles públiques nacionals havien de ser aportats pels municipis i que els ajuntaments es farien càrrec de la conservació, reparació i manteniment dels edificis escolars del seu terme municipal. Aquesta llei donaria un impuls a la construcció de nous centres docents.

El creixement demogràfic derivat de l'arribada dels immigrants també afectaria la manca de places escolars. El cens escolar (menors entre els quatre i els catorze anys) de 1955 de Mollet era de mil trenta-vuit alumnes. Eren més d'un miler de nens per a una única escola pública, que tenia una capacitat màxima de tres-cents cinquanta alumnes, comptant amb cinquanta nens per aula. Quedava palesa la necessitat de construir una nova escola, però la manca de recursos econòmics per edificar nous centres faria que s'anessin habilitant locals per atendre als alumnes que no cabien a les escoles. Primer s'obrirà una aula, com a extensió dels Col·legis Nous (1955), després s'ampliarà l'escola, edificant un primer pis sobre la planta ja existent (1965) i finalment, al 1969, neix una escola nova, el Nicolás Longarón. També es va crear un nou parvulari municipal, el parvulari Oliva (1967), que se sumará al Barcala.

153

2.1.1. La resposta de les institucions a la demanda de places escolars, l'oferta pública

2.1.1.1. Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965)

Al gener de 1955 l'alcalde, Jacint Maurell, demana al ministre d'Educació l'autorització per obrir una nova escola nacional de nens amb caràcter provisional. Exposa que hi ha un greu problema per la manca d'escoles, que no es pot atendre els alumnes en edat escolar, que les aules estan saturades (cada mestre atén seixanta alumnes) i que la situació s'ha agreujat amb el tancament des de començaments d'any del Col·legi del Sagrat Cor de Maria que dirigia la Carmela Arbussà, amb la qual

⁸⁷ Vallés, 30/11/1966

⁸⁸ Vallés, 27/06/1954

cosa uns altres cinquanta nens s'han quedat sense escolaritzar.

L'Ajuntament té prevista la construcció d'un nou grup escolar, però mentrestant i per solucionar el problema de manera provisional, a proposta de la Junta Municipal d'Ensenyança es crearà una nova escola unitària a l'avinguda de Jaume I, al local del menjador de l'Auxilio Social, local que la Falange llogarà a l'Ajuntament per 305 pessetes mensuals. Al cap de pocs anys canvia d'ubicació per anar a ocupar un primer pis, a sobre del taller Gassó, al carrer de Pere III cruïlla amb Batlle Tura.

El primer mestre nacional designat serà en José García Cuenca, al qual se li concedirà un dels habitatges del bloc de cases per als mestres i una gratificació mensual de 300 pessetes per l'hora extraordinària de classe. Als dos anys seria substituït per Francisco Luque, que restaria al capdavant de l'escola fins que aquesta es tanqués al 1965. Ell i els seus alumnes van passar a l'edifici dels Col·legis Nous i s'hi va quedar fins que es va jubilar, l'any 1975.

“Progressivament es va anar produint una certa massificació, perquè el meu germà petit va fer el parvulari a les aules provisionals que estaven a Pere III, on va hi haver una aula de pàrvuls. (...) Jo vaig anar durant un temps a classe a un local que era un bar, a la cantonada plaça Espanya amb Jaume I, mentre aixecaven el segon pis dels Col·legis Nous. Vam fer classe amb la Srta. Victòria.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

“Al Col·legis Nous va passar que sobrava gent, no hi havia prou espai per la canalla que érem i llavors una colla

vam haver de sortir dels Col·legis Nous i vam anar a on és ara mobles Monserdà, al carrer Sant Llorenç cantonada amb Jaume I amb el Sr. Garcia, que era un mestre molt recte. Un o dos anys més tard es va tancar i vaig anar al carrer Pere III cantonada Batlle Tura amb el Sr. Luque.” (Martí Turégano, Col·legis Nous)

2.1.1.2. Ampliació dels Col·legis Nous (1965)

Aviat es fa evident que, amb l'Escola Unitària Provisional, no n'hi ha prou. El curs 1959-60 la matrícula és de cent cinquanta nens i cent noranta nenes i a l'escola unitària hi ha cinquanta-cinc nens. Amb això es cobreix les necessitats d'una mica més d'un terç de l'alumnat i en queden les dues tercers restants per a les acadèmies particulars i l'escola religiosa. Malgrat tot, no s'arriba a cobrir la totalitat del cens.

Es posa de manifest que Mollet necessita un nou grup escolar per atendre les necessitats del cens escolar, però l'Ajuntament no té les competències ni compta amb els recursos econòmics per construir-lo i es decideix ampliar el grup actual en set aules més. S'addicionarà una planta superior a les ales laterals de l'edifici i s'aprofitarà el vestíbul d'accés com a aula, seran tres aules per a nens, tres per a nenes i una de pàrvuls. Hi havia vestíbuls independents per a cadascun dels sexes.⁸⁹

Amb l'ampliació es podia absorbir l'Escola Unitària Provisional, la població escolar no atesa i part de la que restava en mans d'acadèmies particulars, a més d'alumnes de famílies benestants que anaven a escoles d'altres localitats com Montcada i Reixac, Barcelona, etcètera. L'ampliació que havia aprovat la Junta Provincial de Construccions Esco-

⁸⁹ Acta sessió plenària Ajuntament, 16/03/1960

lars per al 1961 havia estat reduïda des de Madrid a quatre aules. La reducció obeïa al fet que, a les dades de la Direcció General de Primera Ensenyança, hi consta un cens escolar per Mollet de 532 nens de sis a dotze anys, per als quals es necessiten tretze aules, i que en aquell moment existien set escoles (aules) nacionals i sis de privades. L'Ajuntament insistia que el cens escolar de 31 de desembre de 1960 era de quatre-cents tretze nens i quatre-centes vint-i-dues nenes, en total 835 nens de sis a dotze anys, als quals els corresponien vint-i-una aules.⁹⁰

De les set aules nacionals, una estava ubicada en una casa particular i des de començaments de l'any 1960 el propietari de l'edifici havia sol·licitat la rescissió del contracte. Per tant el cens d'escoles es podia considerar de sis aules i una en període de trasllat. Del cens de les escoles privades de la localitat s'havia de deduir l'escola de l'Emili Ninou, que l'havia tancat el seu mateix propietari en haver canviat de professió per dedicar-se a agent de la propietat immobiliària. Per tant, el cens d'escoles privades quedava reduït a cinc aules, i a Mollet hi havia un dèficit de deu aules. Es pot afegir que Mollet era el centre d'una subcomarca formada per les poblacions veïnes de Parets, la Llagosta, Santa Perpètua, Sant Fost, Martorelles, Montmeló, etc., de les quals es desplaçaven molts nens en edat escolar a les escoles privades d'aquella població. L'Ajuntament estava disposat a pagar una bona part del milió i mig de pessetes que costaria l'ampliació i l'Estat només n'aportaria 525.000. Per tot això es va demanar a la Junta Provincial de Construccions Escolars que elevés a la Direcció General l'ampliació

del grup escolar de Mollet a set aules. Finalment s'amplien els Col·legis Nous amb la construcció d'una planta superior. Es duplica l'espai i passen a tenir catorze aules. A més, es modifiquen les finestres del pis de baix per unificar-les amb les del pis superior. El Dia de la Victòria, el 18 de juliol de 1965, s'inaugura aquesta ampliació i l'escola adopta el nom oficial de Divino Maestro, en clara referència a la figura de Jesucrist.⁹¹

Figura 16. Edifici dels Col·legis Nous després de l'ampliació de 1965. Font: AHMMV

A primers de l'any 1967 va entrar a funcionar el menjador escolar dels Col·legis Nous. L'escola va argumentar que l'obertura d'aquest menjador era deguda a l'abandonament en què es trobaven molts nans de l'escola, els pares dels quals treballaven a les indústries de Mollet i no podien atendre com calia els seus fills. És el mateix mestre Barres qui ho narra en un escrit que publica en català a la revista Vallés:

"El menjador funciona des de primers d'any havent-se solventat les deficiències necessàries, però han estat suplides per realitats que si bé no són definitives, són el suficient per a sortir del pas, i esperar a què es faci la cuina

⁹⁰ Acta sessió plenària Ajuntament, 14/04/1961

⁹¹ Acta sessió plenària Ajuntament, 19/07/1961

per coure el menjar. Des de que funciona, el menjador, el bar Salvador els hi porta el menjar i els hi serveix, ajudant-hi una dona encarregada de rentar els plats i el que calgui fer, pagada per l'Ajuntament.(...) Una classe de pàrvuls, amb taules rodones apropiades, com les aules són grans serveix de menjador i s'hi cap bé. Hem de fer constar que s'hi queden de 80 a 100 criatures si no hi ha passa d'alguna malaltia.(...) Tenen cura d'ells cinc mestres, que mengen igual que els nens i en el mateix local, i acabat el dinar els nois van cap al pati fins a l'hora d'entrar a classe, essent sempre vigilats per mestres. (...) Menú: Un guisat de patates, pèsols, arròs i vedella, bastant caldós, molt ben arreglat i presentat, amb una oloreta que semblava que deia, menja'm! Per segon plat, trossets d'ou dur amb salsa de tomàquet que estava molt bé. Dues taronges petites, però tingui's en compte que som a les darreries de les taronges i no són gaire boniques ja. Pa i aigua, allà tots som abstemis, i un vas de llet. Jo crec que, amb mi, tots diran que està molt bé pel preu.”⁹²

És també en aquests anys que s'instaura una certa uniformitat en el vestir. A l'estiu de 1967 la Junta Municipal d'Ensenyança acorda que per al curs següent tots els nens han de dur l'uniforme escolar, una bata ratllada per als nens i una bata blanca per a les nenes.⁹³

“A l'escola totes les nenes portàvem bata blanca i els nens la típica amb les ratlles negres.” (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

Al 1968 es torna a plantejar ampliar l'escola amb quatre aules més

“para paliar en lo posible el grave problema de atender a todos los niños en edad escolar, debido al extraordinario crecimiento de nuestra villa.”⁹⁴ Al novembre de 1969 es dona per finalitzada la construcció de les quatre noves aules de l'escola a càrrec de l'Ajuntament.

2.1.1.3. Escola Nicolás Longarón (1969-2016)

Al juny de 1965 l'Ajuntament decideix demanar a la Junta Provincial de Construccions Escolars la creació d'un segon grup escolar a Mollet, la futura Escola Nicolás Longarón, amb dotze aules i dotze habitatges per als mestres. L'edifici es construirà en uns terrenys municipals, situats entre els carrers de Francesc Macià, Alexander Fleming i avinguda de Calderó.⁹⁵

L'alcalde Fermí Jaurrieta va exposar els motius que justificaven la construcció del nou grup escolar:

“(…) se ha de promover, lo más urgente posible la construcción de un nuevo Grupo Escolar de 12 unidades, seis de niños y seis de niñas, habida cuenta del gran aumento de la población escolar, y sobre todo la que se prevé en un futuro inmediato, inferior a dos años, con la construcción de 1.800 nuevas viviendas, que hará aumentar la población escolar en más de un millar de niños, como consecuencia de los 8.000 habitantes más con que contará nuestra población. Actualmente Mollet ya cuenta con un censo de 10.802 habitantes, según los datos referidos a 31 de diciembre de 1964, y que ya no son suficientes las escuelas públicas y privadas existentes.”⁹⁶

⁹² L'article, l'escriu en català l'Artur Barres al setmanari *Vallés*, 10/06/1967.

⁹³ Acta de la JME, 06/07/1967

⁹⁴ JME, 16/09/1968. AMMV

⁹⁵ Ple de l'Ajuntament, 01/06/1965. AHMMV

⁹⁶ Carta de l'alcalde Fermí Jaurrieta al governador civil, 16/06/1965.

Pocs dies abans de l'obertura de l'escola es publica un ban anunciant la matrícula:

“Se pone en conocimiento de todos los cabezas de familia de esta localidad que queda abierta la matrícula para ingreso de niños y niñas en edad escolar de 6 a 14 años, en nuevo grupo escolar “Nicolás Longarón” sito en la Avda. Calderón.

Teniendo en cuenta que existe preferencia de aquellos niños y niñas que no asisten actualmente a ningún centro estatal o privado de enseñanza. Lugar de inscripción en el propio Grupo Escolar (...).”⁹⁷

Figura 17. Escola Nicolás Longarón en construcció. Imatge publicada al calendari de 1988 editat per l'Ajuntament de Mollet.

L'escola comença a funcionar el dia 3 de febrer de 1969, però la inauguració oficial no es va fer fins al 16 de maig del mateix any i va comptar amb la presència del governador civil de la província, Tomás Garicano Goñi —que més endavant donaria nom a una altra escola de Mollet, a la qual se li va canviar el nom per l'actual de Joan Salvat Papasseit—; el president de la Diputació, José Maria de Muller d'Abadal; l'alcal-

de, Fermí Jaurrieta, i el diputat provincial i alcalde de Granollers, Francesc Llobet.⁹⁸ El nom es va escollir en homenatge al que havia estat inspector provincial d'Ensenyament de Barcelona des del 1941 fins al moment de la seva mort, al desembre de 1967.

Un dia més tard de l'inici de les classes, l'Ajuntament va demanar la construcció de quatre aules més com a ampliació d'aquest grup escolar.⁹⁹ L'escola naixia ja sense l'espai suficient per absorbir la demanda real de places escolars.

El 15 de setembre de 1969 consten matriculats un total de 451 alumnes, dels quals 265 són nens i 186 són nenes. Els mestres eren la Florentina Andrés, l'Esther Bermúdez, el Félix Bravo, l'Emilia Busons, el Dionisio Fernández, l'Asunción García, la Rosa M. Chapa, el Santiago Martín, l'Arnaldo Martínez, el José Molina, la Trinidad Pérez, l'Isaías Saiz i l'Antonio Simón.

Amb la construcció d'aquest col·legi i la creació de noves escoles privades la situació escolar comença a millorar:

“El censo de Centros de enseñanza ha mejorado considerablemente en estos últimos años. Señalamos la creación de 2 nuevos centros de enseñanza privada; el colegio San Francisco Javier, sito en la calle Diputación y la Academia Montserrat, sita en la calle Berenguer III. Por otra parte, la academia San Jaime se ha trasladado a calle Fonolleda, donde podrá atender las necesidades escolares de un núcleo de la población algo aislado y desatendido. Recordemos que el parvulario Barcala y el grupo Nicolás Longarón comienzan el curso con todas sus posibilidades pedagógicas.”¹⁰⁰

⁹⁷ Ban del 31/01/1969 signat per l'alcalde Jaurrieta. Vallés, 12/02/1969.

⁹⁸ Nicolás Longarón: una escola dedicada a un inspector d'ensenyament. El 9 Nou, 16/07/2018.

⁹⁹ Acta municipal, 04/02/1969. AHMMV

¹⁰⁰ Vallés, 23/09/1969

2.1.1.4. Parvulari Municipal Oliva (1967-1977)

El 22 de gener de 1967 s'inaugura el Parvulari Municipal Oliva, al carrer de Terol, 5 baixos. Eren dues unitats de pàrvuls "en régimen del Consejo Escolar Primario del Ayuntamiento".¹⁰¹ El local del parvulari va ser una donació de l'Antoni Oliva, gerent de la immobiliària Lisamara SL, que va donar en perpetuïtat la planta baixa d'un bloc d'habitatges construït per la immobiliària, mentre que l'Ajuntament va aportar el material escolar. Constava de dues aules capaces per a cent deu nens: una feia de parvulari i l'altra de guarderia, però tenia un gran inconvenient: no tenia pati. Comença a funcionar el dia 1 de febrer amb una inscripció de quaranta nens.¹⁰² Des de l'Alcaldia es proposen dues mestres d'ensenyament primari: la Virgínia Figueras i la Joana Pons. Mentre la Inspecció no anomenés docents oficials, l'Ajuntament pagava els seus sous. Al 1969 s'hi incorporen les mestres nacionals Irene Bermúdez i Immaculada Julián.

2.1.1.5. Escola d'Educació Especial Can Vila (1970-actualitat)

Al 5 de novembre de 1968 es crea el Patronat Municipal Pro-Subnormals amb la finalitat de legalitzar les actuacions que l'Ajuntament estava duent a terme per construir una escola especial. Al juliol de l'any següent se celebra una assemblea amb caràcter fundacional. L'objectiu era desenvolupar activitats d'interès per als subnormals (terme que es feia servir en aquella època per anomenar els nens amb deficiències o discapacitats mentals), entre elles la cons-

truïció d'una escola per a aquests nens.

L'alcalde Fermí Jaurrieta, com a president del Patronat, seria l'encarregat de demanar al Ministeri d'Educació i Ciència que la construcció d'aquesta escola fos declarada d'interès social.

La iniciativa per a la construcció de l'escola ja venia de començaments de l'any 1967, quan la Comissió organitzadora de la Cavalcada de Reis va decidir que els beneficis de la cavalcada es destinarien a una escola d'ensenyament especial. L'Ajuntament va cedir una de les seves dependències perquè tots el dimarts es rebés els pares interessats en ser orientats, però durant dos anys la participació dels pares va ser nul·la.¹⁰³ Va ser necessària tota una labor de conscienciació dels pares en la necessitat de formar aquests nens.

"El censo de niños y niñas subnormales, desgraciadamente tiende a crecer y estos niños de hoy han de adaptarse para que puedan, pese a todo ser útiles en la Sociedad del mañana. Una escuela especializada era una necesidad."¹⁰⁴

"El primer paso en firme, donde se dio a conocer el problema, fue el 20 de octubre de 1968, merced a aquel festival celebrado en nuestra Villa, con la inestimable colaboración de Radio España de Barcelona (...) y que dejó la estimable cantidad de 82.239 pesetas. (...) Se dio otro paso muy importante con la visita de la Sra. Mercedes Carbó, quien, con su facilidad de palabra, simpatía y conocimiento de causa logró dar un impulso definitivo para acelerar, la presencia de padres y la puesta en marcha de la escuela, que lógicamente, si no contaba con alumnos no podía adelantarse su construcción."¹⁰⁵

¹⁰¹ BOE, 23/08/1967

¹⁰² Vallés, 18/01/1967

¹⁰³ Vegeu Juan Costa Oliveras, Vallés 06/02/1971

¹⁰⁴ Vallés, 21/02/1970

¹⁰⁵ Juan Costa Oliveras, Vallés, 06/02/1971

L'escola es va construir en un terreny de l'Ajuntament i el pati va ser cedit per la Parròquia. Constava de tres aules a la part baixa i unes altres tres al pis superior, amb una capacitat total de cinquanta alumnes.

Figura 18. Nens de l'Escola Especial Àngel de la Guarda, dècada dels 70. Font: AHMM

Al setembre de 1970 té lloc la inauguració de l'escola, que els primers anys es va dir Escola Municipal d'Educació Especial Àngel de la Guarda, construïda pel Patronat local,¹⁰⁶ situada al carrer de Cristóbal Colon 1, i pensada per atendre nens i nenes amb discapacitat psíquica. Va començar amb dos mestres que podien atendre dues aules de vuit a deu alumnes cadascuna. La primera setmana van tenir set alumnes. La seva àrea d'acció abastava Mollet, Santa Perpètua, la Florida, la Llagosta i Martorelles.

2.1.1.6. Previsió de nous centres públics de primària i secundària

Al 1969 es comença a materialitzar la creació de la tercera escola pública

a Mollet, la futura Escola Joan Salvat Papasseit. L'Ajuntament oferirà a la Junta Provincial de Construccions Escolars uns terrenys situats a la vora de la carretera de Gallecs. Es preveia que es construiria pel sistema d'aportació,¹⁰⁷ amb setze aules per a nens de sis a catorze anys.¹⁰⁸ L'escola, que portarà el nom de Garicano Goñi fins el 1980, no s'inaugurarà fins al 1974, any en què també començarà a funcionar l'Escola del Bosc, llavors anomenada Princesa Sofia.¹⁰⁹

També l'any 1969, l'Ajuntament sol·licita a la Direcció General d'Ensenyament Mitjà la creació d'un institut d'ensenyament mitjà. Per aquesta raó, l'Ajuntament ofereix uns terrenys entre el carrer de Palau-solità i Plegamans i el torrent Caganell –avui, rambla de la Unió–, amb una superfície de 10.000 metres quadrats.¹¹⁰ A finals de 1970 la Direcció General aprova la creació de l'institut que, a partir de 1979, portarà el nom de Vicenç Plantada.¹¹¹

2.1.2. Nous centres privats

A partir de mitjans dels anys seixanta es dispara l'obertura de nous centres educatius d'iniciativa privada. Proliferaran petites escoles, generalment mancades de bones instal·lacions i de personal qualificat. Eren escoles d'escassa rendibilitat econòmica i amb un nombre reduït de professors, que havien de fer multitud de classes. En només cinc anys (1965-70) s'obriran cinc noves escoles: l'Acadèmia Sant Josep, el Col·legi Miguel de Cervantes, el Col·legi Sant Francesc Xavier, l'Acadèmia Mont-

¹⁰⁶ Vallés, 14/09/1970

¹⁰⁷ L'Ajuntament aportava el solar i la Junta de Construccions Escolars construïa l'edifici.

¹⁰⁸ Acta municipal Mollet, 10/03/1970

¹⁰⁹ Canvia el nom de Princesa Sofia per Escola del Bosc l'any 2015

¹¹⁰ Acta municipal Mollet, 24/02/1970

¹¹¹ Per a més informació vegeu l'article de Vicenç Torrents en aquest mateix número de Notes

Figura 19. Alumnes de l'Acadèmia Sant Josep d'excursió als Pinetons, dècada dels 60. Font: AHMMV

serrat (actual Agrupació Escolar Anselm Clavé) i l'Escola Sant Gervasi.

160

L'obertura d'aquest centres privats saturarà el mercat educatiu. Després, només es fundarà l'institut privat de la Cooperativa Sant Jordi (coneguda com la Cope), al 1976, al carrer de Berenguer III, 146, a càrrec de Montserrat Viñas, on s'hi feien classes de BUP i COU. L'any 1996 va haver de tancar i es farà càrrec de la Cooperativa (instal·lacions i part del professorat) l'Agrupació Escolar Anselm Clavé, propietat de la família de l'Heliodoro Jiménez.

El motiu del fre de les escoles privades fou en gran part la creació de nous centres públics, tan de primària com de secundària, durant les dècades dels setanta i vuitanta: es crearen l'Escola Joan Salvat Papasseit i l'escola Princesa Sofia, 1974; l'Escola Sant Vicenç, 1977; l'Escola Sant Jordi, 1978; l'Escola Federico García Lorca, 1980; l'Escola Montseny, 1982 i l'Escola Joan Abelló, 1988.

Pel que fa a l'oferta de secundària, finalment es van crear els primers

instituts públics a Mollet: la secció de formació professional de Badalona al 1975 i l'Institut de Batxillerat Vicenç Plantada al 1976.

2.1.2.1. Acadèmia Sant Josep (1965-1971)

L'any 1965 el Sr. José M. Gervilla Toro demana permís per obrir un col·legi d'ensenyament primari al carrer de Joan Maragall, 11, amb el nom de Colegio-academia San José. Aquest centre docent començarà a funcionar el curs 1965-66. El mestre titular era en Serafín Martín. S'oferien classes de primària, idiomes, comerç, mecano-grafia, cultura general i batxillerat. L'escola es va ampliar a un local al carrer de Monturiol, 1 i l'octubre de 1968 obriria la Guarderia-Parvulari Sant Josep, al carrer de Joan Maragall. L'any 1970 al local del carrer de Monturiol hi havia un grup d'alumnes de primer i de segon i un altre de tercer i quart de primària, a càrrec de la mestra Carmen Ruiz i el mestre Domingo Abella, respectivament. L'escola es va tancar el curs 1970-71.

2.1.2.2. Col·legi Miguel de Cervantes (1968-1991)

L'any 1968, Nieves Ugalde demana a l'Ajuntament permís per obrir una escola al carrer de Miguel de Cervantes. Serà la primera escola que s'estableix al barri de la Plana Lledó, un barri amb una gran expansió demogràfica. L'any 1970 l'escola ja ha canviat de local i se situa al carrer de Sant Joan, 26-28, encara que aquesta no seria la seva ubicació definitiva. En el seu millor moment l'oferta del centre es concretava en un parvulari per a infants de tres a cinc anys i tota l'EGB. En horari nocturn oferien, per als adults, tècniques empresarials i administratives i comerç pràctic. L'any 1975 es trasllada a un edifici de planta baixa i dos pisos al carrer de Santa Bàrbara, 5-7, on es mantindria fins que tanqui, el curs 1990-91, quan comptava amb més de dos-cents cinquanta alumnes, la majoria dels quals es van incorporar a l'escola pública Joan Abelló.

2.1.2.3. Col·legi Sant Francesc Xavier (1969-1978)

El maig de 1969, Rosa Aurora Urzaiz, mestra nacional domiciliada a Ripollet (que amb el seu marit tenien una altra escola en aquesta localitat) demana permís a l'Ajuntament per obrir un col·legi d'ensenyament primari. El col·legi s'obrirà al carrer de la Diputació, 36-38, amb quatre aules. L'escola oferia parvulari, primària, cultura general, idiomes, comerç, mecanografia i taquigrafia.¹¹²

Des de l'any 1971 el director i posterior propietari serà Heliodoro Jiménez;¹¹³ amb ell també hi va treballar la seva dona, M. Dolors Moreno. El col·legi signaria un acord amb l'Acadèmia Mont-

serrat per facilitar la continuïtat dels seus alumnes pels darrers nivells d'EGB. Anys després, Heliodoro Jiménez assumiria la direcció conjunta dels dos centres. Aquesta escola va acabar les seves activitats l'any 1978, en unificar-se definitivament amb l'Acadèmia Montserrat.

2.1.2.4. Acadèmia Montserrat (1969-1978) - Agrupació Escolar Anselm Clavé (1978-actualitat)

Al mes de juliol de 1969, Anselmo Mena, mestre nacional, demana permís a l'Ajuntament per obrir una acadèmia denominada Montserrat al carrer de Berenguer III, 88, 2n. Constarà de classes d'ensenyament primari i batxillerat. Quan s'implanti l'EGB se li concedirà llicència per obrir dues classes d'EGB i una d'ensenyament primari amb una capacitat màxima de quaranta alumnes per classe.¹¹⁴ La Direcció General d'Ensenyament Primari l'autoritza l'abril de 1971. Els professors seran Antonio Ramos, Agustín Segura i el mateix Anselmo Mena. Els tres mestres formaran una societat i quan, pocs anys després, passen a treballar a la xarxa pública, estableixen un acord de col·laboració amb

161

Figura 20. Alumnes de l'Acadèmia Montserrat, anys 70. Font: AHMMV

¹¹² Expedient 5478. AHMNV

¹¹³ Bonilla de la Sierra (Àvila) 1944- Mollet 30/09/2018

¹¹⁴ Expedient 6.8.2.99/71. AHMMV

el Col·legi Sant Francesc Xavier, que incloïa la direcció conjunta a càrrec d'Heliodoro Jiménez per acabar unificant-se, l'any 1978, en un únic centre al local del carrer de Berenguer III, amb Jiménez com a únic titular i amb un canvi de nom: Agrupació Escolar Anselm Clavé.

L'any 1996 es van llogar els locals de l'antiga Cooperativa de BUP i COU Sant Jordi, ubicada al número 146 del mateix carrer, on es van començar a impartir els estudis de secundària. Al 2003 tota l'activitat de l'escola va ser centralitzada en aquest edifici, un espai que permetia oferir una completa oferta educativa d'una línia d'educació infantil, primària i secundària, tot en un mateix espai físic i amb el corresponent concert econòmic.¹¹⁵

2.1.2.5. Escola Sant Gervasi (1970-actualitat)

El curs 1970-71 entra en funcionament l'Escola Sant Gervasi, al carrer de Miguel de Cervantes, 23.¹¹⁶ És la segona

escola que s'obre al barri de Plana Lledó. La família propietària de l'escola ja comptava amb un centre, amb el mateix nom, a l'Hospitalet. El director serà en Manuel Arroyo. La seva oferta formativa comprenia preescolar, EGB, batxillerat, comerç, idiomes i estudis nocturns.

El 1976 l'Escola Sant Gervasi deixa de ser una filial del centre educatiu de l'Hospitalet i en Manuel Arroyo crea una societat laboral amb els mestres de l'escola.

L'Escola Sant Gervasi va optar per seguir un model diferent de les altres escoles de Mollet i l'any 1981 es va constituir com a cooperativa de mestres, presidida pel mateix Manuel Arroyo.

El seu èxit li va permetre al 1986 comprar uns terrenys i construir un primer edifici al carrer de Sabadell. A partir d'aquí l'escola continuaria ampliant espais construint nous locals i pistes poliesportives al mateix temps que anava diversificant la seva oferta formativa.

162

Figura 21. Full de propaganda de l'Escola Sant Gervasi, anys 70. Font: AHMMV

¹¹⁵ Vegeu <http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/>

¹¹⁶ Van construir l'edifici on actualment hi ha el Centre Cívic L'Era (que ha patit posteriors reformes).

3. Conclusions

El règim franquista va suposar un impediment per a la modernització del sistema educatiu que s'havia iniciat amb la Segona República en sacrificar l'ensenyament de qualitat per una educació al servei d'una dictadura, que buscava perpetuar-se en el poder. A més, la intervenció de l'Església en l'àmbit escolar va contribuir en gran mesura a proporcionar una educació conformista, jeràrquica i submissa.

Durant el primer franquisme (1939-56) la pobresa va abocar la gran majoria de la població infantil a abandonar prematurament l'escola per ajudar l'economia familiar. El sistema escolar no estava dissenyat per facilitar la continuïtat dels estudis a les classes populars. El més habitual era que els alumnes abandonessin l'escola als dotze anys per anar a parar al món laboral (amb la llei d'abril de 1964 l'obligatorietat s'estendria als catorze anys).

Una altra víctima del règim van ser les noies. La visió masculista que el franquisme tenia de les dones, a les quals relegava al paper de mares i mestresses de casa, feia que poques d'elles continuessin els seus estudis.

Distingim dues grans etapes. La primera, la del nacionalcatolicisme, es caracteritzava per la imposició de la ideologia franquista, l'omnipresència de la religió catòlica, el sexisme, una disciplina que se servia del càstig físic, la manipulació i la censura dels llibres de text, el castellà com a única llengua d'aprenentatge i la manca de mitjans materials per poder estudiar amb unes mínimes garanties de qualitat. L'oferta escolar es manté igual que abans de la Guerra, amb una sola escola pública —els Col·legis Nous— i cinc escoles privades, totes elles creades abans de la Guerra Civil: l'Acadèmia Ninou-Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, el Col·legi de

la Companyia de Maria-Lestonnac (les monges), el Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela), el Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) i l'Acadèmia Mollet.

La segona etapa, la del desenvolupament tecnocràtic, serà la del boom demogràfic. Es va caracteritzar per una suavització del caràcter patriòtic i religiós de l'ensenyament. El gran problema se centrà en escolaritzar tota la població infantil. La primera iniciativa a la demanda de places serà d'iniciativa privada, es crearan cinc nous centres privats: l'Acadèmia Sant Josep, el Col·legi Miguel de Cervantes, el Col·legi Sant Francesc Xavier, l'Acadèmia Montserrat (actual Agrupació Escolar Anselm Clavé) i l'Escola Sant Gervasi. La resposta de l'Estat va ser molt minsa: serà l'Ajuntament, principalment, el que haurà de cercar solucions a aquest problema. A més, la manca de pressupost farà que no es construeixin nous edificis escolars, sinó que s'habilitin locals ja existents o que s'ampliï l'única escola pública que hi havia, els Col·legis Nous. No serà fins al 1969 que l'Estat construirà la primera escola pública de l'època franquista, l'Escola Nicolás Longarón, l'any 1969.

4. Bibliografia

Llibres

- BOTER DE PALAU, R. (2002). *L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965*. Efadós. El Papiol.
- CAPITÁN, A. (2000) *Educación en la España contemporánea*. Ed. Ariel. Barcelona.
- ESCOLANO, A. (2002). *La educación en la España Contemporánea*. Ed. Biblioteca Nueva. Madrid.
- MOREDA, F. (2000). *Breu història del IES Mollet A: IES Mollet: vint-i-cinc anys educant i aprenent*. Editat per l'IES Mollet. Mollet del Vallès.

SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). Notes, 28: 11-32. Mollet del Vallès.

SERRANO, A. et al. (2007). La educación víctima del franquismo. Ed. Caum. Madrid.

SOLÀ, P. (2010). Educació i societat a Catalunya. Ed. Eumo i Pagès Editors. Lleida

TURA, M. (2017). República pagesa. Premi Carles Rahola d'assaig 2017. Ed. Pòrtic. Barcelona.

Webs

BERENGUERAS, M. y VERA, J. M^a (2015). Las Leyes de Educación en España en Los últimos doscientos años. Supervisión 21, revista de educación y inspección, octubre. www.usie.es/SUPERVISION21/.../SP_21_38_Articulo_Leyes

COL·LEGI LESTONNAC. Any del centenari. La nostra escola fa 100 anys.

<http://lestonnacmollet.org/index.php/ca/el-nostre-colegi/historia-del-centre/any-del-centenari>

EL 9 NOU, Nicolás Longarón: una escola dedicada a un inspector d'ensenyament. <http://el9nou.cat/valles-oriental/actualitat/nicolas-longaron-una-escola-dedicada-a-un-inspector-densenyament>

ESCOLA ANSELM CLAVÉ. Història de l'escola Anselm Clavé. [http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/MARQUÈS, S. \(1994\). L'escola primària durant els primers anys del franquisme. Educació i Història: revista d'història de l'educació. <https://www.raco.cat/index.php/EducacioHistoria/article/view/236003>](http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/MARQUÈS,S.(1994).L'escolaprimàriadurantelsprimersanysdelfranquisme.EducacióiHistòria:revistad'històriadeleducació.https://www.raco.cat/index.php/EducacioHistoria/article/view/236003)

VIÑAO, A. (2014). La educación en el franquis-

mo (1936-1975) Educar em Revista, Curitiba, Brasil jan./mar. Editora UFPR. www.scielo.br/pdf/er/n51/n51a03.pdf

Arxius

Arxiu Central MEC

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV)

Arxiu de la família Noró Pi

Arxiu particular de Tomás Sesma

Hemeroteca

Vallés, Semanario Comarcal

Quatre Cantons

Testimonis

Amor Bastida Torres (1934)

Encarna Castellón Martínez (1935)

Josep Coma Matas (1945)

Joaquim Cuní Tugas (1935)

Josep Galobardes Pocurull (1935)

M. Teresa Lluís Barberà (1955)

Pere Lluís Pedragosa (1929)

Montserrat Mas Ollé (1946)

Rosa Mauri Serra (1940)

M. Dolors Mayol Pi (1936)

Pilar Molins Cid (1937)

Paquita Moré Aloy (1940)

Mercè Ninou Foixench (1936)

Elisabeth Prades Pi (1952)

Aurora Pérez Santamaria (1940)

Rosa M. Securún Fuster (1948)

Montserrat Tura Camafreita (1954)

Martí Turégano Guillamón (1948)